

Žaliojo rakto programos kriterijai viešbučiams ir paaškinimai

Žaliojo rakto programos kriterijai yra taikomi viešbučiams ir jaunimo nakvynės namams (hostels), kuriuose yra daugiau nei 15 kambarių. Žaliojo rakto apdovanojimo gali siekti pareiškėjas, atitinkantis visus norminius teisės aktus.

P – privalomas kriterijus , r – rekomenduotinas.

1. APLINKOSAUGINIS VALDYMAS		
1.1 (p)	Įstaigos vadovybė turi būti įsitraukusi ir turi paskirti aplinkosaugos vadybininką.	<p>Siekiant, jog Žaliojo rakto programa būtų tinkamai įgyvendinama ir administruojama, viešbučio vadovybė turi paskirti aplinkosaugos vadybininką.</p> <p>Paskirtas aplinkosaugos vadybininkas dažniausiai yra dalinė pozicija (pareigybė). Tai gali būti bet kuris viešbučio darbuotojas: vyr. inžinierius, registratūros vadybininkas, kambarių tarnybos darbuotojas, darbuotojas atsakingas už žmogiškuosius išteklius, o kartais ir generalinis direktorius. Aplinkosaugos vadybininko pozicija gali būti apibūdinta pareigybės aprašyme.</p> <p>Pagrindinės aplinkosaugos vadybininko funkcijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • atsakomybė už instrukcijas ir kitų darbuotojų informavimą aplinkosauginiais (darnumo) klausimais; • atsakomybė už aplinkosauginių duomenų surinkimą, tvarkymą ir atnaujinimą valymo, nuotėkų, efektyvaus dujų, vandens, elektros naudojimo klausimais; • įstaigos aplinkosauginės politikos ir veiksmų plano plėtra ir įgyvendinimas; • yra kontaktinis asmuo visais aplinkosaugos (darnumo) klausimais vadovybei, personalui, tiekėjams, Žaliojo rakto programos atstovams.

		Atliekant auditą, aplinkosaugos vadybininkas paprastai dalyvauja ir gali atsakyti į klausimus bei paaiškinti apie ekologinę viešbučio veiklą apskritai bei Žaliojo rakto programos įgyvendinimą.
1.2 (p)	Įstaiga privalo turėti aplinkosauginę politiką.	<p>Siekiant užtikrinti įstaigos veiklos pagrindus darnumo srityje, suformuojama aplinkosaugos politika. Politika apibūdinami aplinkosaugos bendrieji tikslai; įstaigos ekologinės veiklos siekiai aplinkosaugos vadybos, mokymo, informavimo ir sąmoningumo srityse. Aplinkosauginė politika gali apimti ne tik aplinkosauginius aspektus, bet taip pat ir socialinius, kultūrinius, ekonominius, sveikatos ir saugos klausimus.</p> <p>Aplinkosauginė politika yra bendro pobūdžio teiginiai bei įsipareigojimai nuolatiniam tobulėjimui ir monitoringui, bet neturi būti susijusi su konkrečiais klausimais, iššūkiais bei jų sprendimo būdais.</p> <p>Aplinkosauginė politika turėtų apimti daugiau nei įsipareigojimus atitikti nacionalinius teisės aktus. Rekomenduotina politiką paruošti bendradarbiaujant su darbuotojais; politika turėtų apimti tiek vadovybės, tiek ir darbuotojų pozicijas. Dokumentą pasirašo (tvirtina) generalinis direktorius. Parengta aplinkosauginė politika turi būti prieinama visiems darbuotojams.</p> <p>Jei įstaiga yra tarptautinės viešbučių grandinės dalis - aplinkosauginė politika gali būti bendra visiems tinklo viešbučiams.</p> <p>Patikrinimo metu pateikiama aplinkosauginė politika, patikrinama ar dokumentas prieinamas darbuotojams.</p>
1.3 (p)	Turi būti parengtas metinis aplinkosauginių tikslų bei veiksmų planas nuolatiniam aplinkosauginės situacijos gerinimui.	<p>Turi būti paruoštas įstaigos aplinkosauginių tikslų bei veiksmų planas. Plane turi atsispindėti konkretūs veiksmais siekiant užtikrinti aplinkosauginės politikos įgyvendinimą; plane numatomi specifiniai tikslai kuriuos planuojama įgyvendinti artimiausiu laikotarpiu (1-3 m.) bei numatomi veiksmai ateinantiems metams.</p> <p>Sudarant konkrečius tikslus ir veiksmus ilgalaikiai darnumo sistemai, įstaigos tikslų ir veiksmų planas apima tiek aplinkosauginius klausimus, tiek ir socialinius, kultūrinius, ekonominius, sveikatos ir saugomo klausimus.</p> <p>Tikimasi, jog plane bus suformuluoti bent trys skirtingi veiksmai. Ruošiant planą griežtai rekomenduotina atsižvelgti į Žaliojo rakto programos kriterijus. Planas galėtų apimti neįgyvendintus rekomenduotinus Žaliojo rakto programos kriterijus, o taip pat gali būti siekiama geriau įgyvendinti jau įvykdytus kriterijus.</p>

		<p>Visapusiškai įgyvendinti tikslai ir veiksmai neturėtų kartotis veiksmų plane. Jeigu įstaiga yra tarptautinės grandinės dalis, tikslų ir veiksmų planas (visas planas ar atskiros plano dalys) gali būti skirtas visiems grandinės viešbučiams.</p> <p>Audito metu patikrinamas įstaigos tikslų ir veiksmų planas bei atkreipiamas dėmesys ar planas pateikiamas darbuotojams. Jei įstaiga yra apdovanota Žaliojo rakto sertifikatu daugiau nei vienerius metus, įvertinama kaip buvo įgyvendintas praėjusių metų planas.</p>
1.4 (p)	Turi būti paruoštas dokumentų rinkinys, susijęs su Žaliojo rakto programa (dokumentai turi būti arba atspausdinti, laikomi segtuve arba saugomi el. formatu bei paruošti galimam patikrinimui).	<p>Siekiant turėti visapusišką informaciją apie įstaigos veiklą, turi būti paruoštas atitinkamų Žaliojo rakto programos dokumentų rinkinys. Dokumentacija turi apimti visą reikalingą informaciją; esant pokyčiams, Žaliojo rakto dokumentų rinkinys turi būti nuolat atnaujinamas (pvz. ištraukiamas pakoreguotas veiksmų planas ir t.t.). Rinkinio dokumentai gali būti spausdinti ir laikomi segtuve arba gali būti laikomi el. formatu.</p> <p>Patikrinimo metu įstaigoje patikrinami atspausdinti rinkinio dokumentus arba atitinkamai dokumentai įrašomi į el. laikmeną ir pateikiami peržiūrai.</p>
1.5 (p)	Kiekvienais metais aplinkosaugos vadybininkas privalo užtikrinti įstaigos įvertinimą pagal Žaliojo rakto programos reikalavimus.	<p>Aplinkosaugos vadybininkas yra atsakingas už Žaliojo rakto paraiškos ir papildomos dokumentacijos teikimą kiekvienais metais Žaliojo rakto sertifikato gavimui (atnaujinimui); Žaliojo rakto rekomendacijų įgyvendinimą.</p> <p>Pasirašydamas paraišką aplinkosaugos vadybininkas patvirtina, jog privalomieji kriterijai ir atitinkamas skaičius rekomenduotinių kriterijų yra įgyvendinti.</p>
1.6 (p)	Įstaiga turi aktyviai bendradarbiauti su nevyriausybinėmis organizacijomis, vietos valdžia, vietos gyventojais ir kt.	<p>Šiuo kriterijumi siekiama paskatinti įstaigą aktyviai skatinti ekologinį sąmoningumą vietovėje ir propaguoti aplinkai draugiškas praktikas tarp partnerių. Kriterijumi siekiama skatinti bendradarbiavimą aplinkosauginiais klausimais, bet gali būti bendradarbiaujama kultūriniais, gyvenimo kokybės, sveikatos, saugumo klausimais. Jei įmanoma, rekomenduotina bendradarbiauti su partneriais siekiant išsaugos svarbias vietos istorines, kultūrinės, archeologines vertybes ir pan.</p> <p>Gali būti bendradarbiaujama su nevyriausybinėmis organizacijomis, vietos valdžios institucijomis, vietos bendruomenėmis, mokyklomis, tiekėjais ir t.t.</p> <p>Audito metu patikrinama dokumentacija, įrodanti aktyvų bendradarbiavimą bent su dviem skirtingais subjektais.</p>

1.7 (r)	<i>Turi būti skaičiuojamas išskiriamas anglies dvideginio kiekis, naudojant patvirtintą CO₂ skaičiuoklę (matavimo priemonę).</i>	<p>Šiuo kriterijumi siekiama skatinti skaičiuoti metinį išskiriamą anglies dvideginio kiekį pagal įstaigoje sunaudotus metinius energijos kiekius (o potencialiai ir sunaudoto vandens bei susidariusių atliekų kiekius).</p> <p>Gaunami periodiniai emisijų skaičiavimai gali būti lyginami; turint duomenis galima planuoti iniciatyvas siekiant mažinti išmetimus ir neigiamą poveikį aplinkai. Apgyvendinimo sektoriaus įmonėms prieinamos įvairios CO₂ skaičiuoklės (tiek mokamos, tiek ir nemokamos). Kai kurios jų paprastesnės, kai kurios sudėtingesnės (kompleksinės). Viena iš apgyvendinimo sektoriui skirtų CO₂ skaičiavimo priemonių yra HCMI (Hotel Carbon Management Initiative) anglies dvideginio skaičiuoklė.</p> <p>Audito metu patikrinama ar naudojama anglies dvideginio skaičiuoklė, skaičiavimų rezultatai, ar taikomos priemonės mažinti emisijas.</p>
---------	---	--

2. DARBUOTOJŲ ĮTRAUKIMAS

2.1 (p)	<p>Įstaigos vadovybė privalo rengti darbuotojų susirinkimus per metus, siekiant informuoti darbuotojus apie įgyvendinamas bei planuojamas įgyvendinti aplinkosauginės veiklas.</p>	<p>Svarbu informuoti ir įtraukti darbuotojus į įstaigos aplinkosauginės iniciatyvas. Vadovybė įprastai turi surengti 1-3 metinius susirinkimus darbuotojams. Susirinkimuose gali būti aptariami aplinkosauginio valdymo klausimai (vandens ir energijos suvartojimas, atliekų kiekiai, valymas, maistas ir gėrimai ir pan.), kiti darnumo klausimai; susirinkimai gali būti skirti aptarti klausimams susijusiems su svečių, personalo, tiekėjų ir vietos bendruomenės sąmoningumo skatinimu.</p> <p>Nuolatinis darbuotojų informavimas apie naujas ekologines iniciatyvas suteikia darbuotojams geresnį savo darbo supratimą, o taip pat padeda darbuotojams tinkamai atsakyti į svečių aplinkosauginius klausimus.</p> <p>Darbuotojai susirinkimuose ne tik informuojami apie aplinkosaugos iniciatyvas, bet taip pat turi geras galimybes prisidėti pateikdami savo siūlymus ir idėjas.</p> <p>Dažnai viešbutyje sudaromas „Žaliojo raktas komanda“ („Žaliojo raktas komanda“) - skirtingų įstaigos padalinių darbuotojų komanda. Komitetas yra atsakingas už aplinkosauginių veiklų įgyvendinimą, bendradarbiaujant su aplinkosaugos vadybininku, taip pat ir už kitų darbuotojų informavimą. Planuojant susirinkimus, svarbu atsižvelgti ir į sezoniniam darbui samdomus darbuotojus, siekiant užtikrinti kuo didesnę darbuotojų dalyvavimą.</p>
---------	--	---

		<p>Darbuotojų susirinkimai turi būti protokoluojami (darbotvarkė, svarbiausi siūlymai, priimti sprendimai ir pan.).</p> <p>Audito metu pateikiami susirinkimų protokolai. Jei įstaiga pirmą kartą aplikuoja Žaliojo rakto apdovanojimui gauti, gali būti pateikiamos suplanuotų susirinkimų datos.</p>
2.2 (p)	<p>Aplinkosaugos vadybininkas turi dalyvauti susitikimuose su vadovybe, kurią turi informuoti, kaip įstaigoje yra įgyvendinamos aplinkosauginės iniciatyvos.</p>	<p>Susitikimai tarp aplinkosaugos vadybininko (aplinkosauginio komiteto, jei sudarytas) ir vadovybės yra svarbūs siekiant nuolat informuoti vadovybę kaip vykdoma aplinkosauginė veikla; taip pat siekiant gauti vadovybės pritarimą vienokių ar kitokių aplinkosauginių iniciatyvų įgyvendinimui. Mažesnėse įstaigose vadovybės ir aplinkosaugos vadybininko susitikimai gali būti ir bendro darbuotojų susirinkimo dalis.</p> <p>Patikrinimo metu pateikiami susirinkimų protokolai. Jei įstaiga teikia paraišką pirmą kartą, gali būti pateikiama informacija apie suplanuotus susirinkimus.</p>
2.3 (p)	<p>Aplinkosaugos vadybininkas ir kiti darbuotojai, turi dalyvauti mokymuose aplinkosauginiais ir kitais su tvarumu susijusiais klausimais.</p>	<p>Svarbu, kad aplinkosaugos vadybininkas (aplinkosauginis komitetas) ir kiti darbuotojai dalyvautų mokymuose aplinkosauginiais ar kitais darnumo klausimais, siekiant tinkamai įgyvendinti įstaigos tikslus ir sprendimus</p> <p>Mokymai gali apimti aplinkosauginio valdymo sritis (vandens ir energijos taupymas, atliekų tvarkymas, valymas, maistas ir gėrimai, ir kt.); svečių, personalo, tiekėjų sąmoningumo, vietos bendruomenės sąmoningumo skatinimą, o taip pat ir kitais su darnumo susijusiais klausimais: socialiniais, kultūriniais, ekonominiais, sveikatos ir saugumo klausimais. Mokymai gali būti išplečiami įtraukiant ir kitus klausimais, pvz. biologinė įvairovė įstaigos aplinkoje.</p> <p>Mokymai gali būti išoriniai ir vidiniai. Išorinius mokymus gali praveisti konsultantai, ekspertai, gidai, produkcijos tiekėjai; gali būti organizuojama tiriamoji kelionė; seminarai, webinarai ar kitokie kursai internetu. Dažnai tinklams priklausančių viešbučių darbuotojams vyksta tinklo mokymai tiek aplinkosauginiais, tiek ir kitais darnumo klausimais (socialiniais, kultūriniais, sveikatos, saugos ir pan.)</p> <p>Svarbu, kad vidiniai mokymai ir kursai būtų aplinkosaugos vadybininko (aplinkosauginio komiteto) organizuojami ir darbuotojams kaip dirbti ir įgyvendinti suplanuotus aplinkosauginius tikslus ir veiksmus įstaigoje. Vidiniai mokymai gali būti rengiami tiek darbuotojų grupėms, tiek ir individualiai. Turi būti siekiama, kad kiekvienas darbuotojas dalyvautų 1-3 mokymuose per metus.</p>

		Audito metu pateikiama informacija apie vykusius vidinius (išorinius) mokymus aplinkosauginio valdymo ir ekologinio sąmoningumo srityse bei kitais su su darnumu susijusiais klausimais.
2.4 (p)	Aplinkosaugos vadybininkas privalo užtikrinti, kad visi darbuotojai yra informuoti apie aplinkosauginę veiklą.	<p>Svarbu, jog aplinkosaugos vadybininkas (aplinkosauginis komitetas) užtikrintų informacijos apie ekologinę įstaigos veiklą sklaidą darbuotojams ir skatintų darbuotojus dalyvauti aplinkosauginėje veikloje. Nuolatinė informacija apie vykdomas ir planuojamas aplinkosaugines iniciatyvas padeda darbuotojams geriau suprasti jų vaidmenį ir svarbą įstaigos veiklai, bei tuo pačiu metu padeda darbuotojams tinkamai informuoti svečius bei atsakyti į svečių klausimus.</p> <p>Darbuotojams teikiama informacija apima aplinkosauginio valdymo sritis (vandens ir energijos taupymas, atliekų tvarkymas, valymo ir plovimo priemonių naudojimas, maistas ir gėrimai, kt.); svečių, personalo, tiekėjų sąmoningumo, vietos bendruomenės sąmoningumo skatinimą ir kt. Informacija darbuotojams gali būti teikiama susirinkimų metu, pateikiami spaudiniai (plakatai ir pan.), informaciniai skelbimai darbuotojams skirtose patalpose, naujienlaiškiai, naudojamos pasiūlymų dėžutės ir kt. Darbuotojai gali būti informuojami tiek individualiai, tiek ir grupėmis.</p> <p>Audito metu patikrinama kokiomis priemonėmis darbuotojai informuojami apie įstaigos ekologinę veiklą.</p>
2.5 (p)	Kambarių tarnyba turi žinoti ir laikytis nuostatų dėl pakartotinio rankšluosčių ir (arba) patalynės naudojimo.	<p>Siekiant mažinti įstaigos įtaką aplinkai bei mažinti valymo ir plovimo kaštus, kambariuose svečiams turi būti pateikiami informaciniai ženklai dėl keičiamos patalynės, rankšluosčių. Rekomenduotina ženklus dėl keičiamų rankšluosčių pateikti vonios kambaryje, o ženklus dėl keičiamos patalynės šalia lovų.</p> <p>Svarbu užtikrinti, jog patalynės ir rankšluosčių keitimo procedūros būtų gerai žinomos kambarių tarnybai (personalui). Nesilaikant šių procedūrų, įstaigos poveikis aplinkai nėra mažinamas (kaip ir kaštai), be to tai skatina ir neigiamą svečių požiūrį į įstaigos aplinkosauginę veiklą apskritai.</p> <p>Kambarius tvarkantiems darbuotojams turi būti pateikiama atitinkama informacija (mokymuose skiriamas dėmesys); siekiant kad būtų laikomasi šių taisyklių, punktai dėl rankšluosčių, patalynės keitimo turi būti įtraukti į standartines kambarių tvarkymo taisykles.</p> <p>Audito metu patikrinama ar nuostatai dėl pakartotinio rankšluosčių ir (arba) patalynės naudojimo įtraukti į bendrąsias kambarių valymo ir tvarkymo taisykles.</p>

3. SVEČIŲ INFORMAVIMAS

3.1 (p)	Žaliojo rakto programos apdovanojimas turi būti gerai matomoje vietoje.	<p>Privaloma, jog Žaliojo rakto programos informacinis ženklas (einamųjų metų) būtų iškabintas ties įėjimu į įstaigą, o Žaliojo rakto sertifikatas turi būti pateikiamas gerai matomoje vietoje registratūroje.</p> <p>Žaliojo rakto sertifikato kopijos gali būti pateikiamos kitose vietose, pvz. darbuotojams skirtoje informacinėje lentoje, darbuotojų valgykloje, aplinkosauginės informacijos stende svečiams ir pan.</p> <p>Audito metu patikrinama ar įstaigoje pateikiami Žaliojo rakto sertifikatas ir informacinis ženklas (einamųjų metų).</p>
3.2 (p)	Informacija apie Žaliojo rakto programą turi būti matoma ir prieinama svečiams.	<p>Įstaigos svečiams turi būti pateikiama informacija apie Žaliojo rakto programą. Informacija gali būti pateikiama svečių kambariuose, informaciniuose aplankuose ir (arba) įstaigos TV kanale. Taip pat informacija gali būti pateikiama bendro naudojimo patalpose, pvz. „aplinkosauginiame kampelyje“, TV ekranuose viešose patalpose, registratūroje. Pateikiant informaciją, rekomenduotina naudoti ir Žaliojo rakto programos logotipą.</p> <p>Audito metu patikrinama ar svečių kambariuose ir (arba) viešose vietose pateikiama informacija apie Žaliojo rakto programą. Jei įstaiga nebuvo apdovanota sertifikatu, tuomet įvertinama planuojama pateikti informacija apie Žaliojo rakto programą.</p>
3.3 (p)	Informacija apie Žaliojo rakto programą ir aplinkosauginė informacija turi būti pateikiama įstaigos internetinėje svetainėje.	<p>Įstaigos svetainėje turi būti pateikiama trumpa informacija apie Žaliojo rakto programą bei faktas, jog įstaiga yra apdovanota Žaliojo rakto sertifikatu. Rekomenduotina naudoti ir Žaliojo rakto logotipą. Turi būti pateikiama trumpa informacija apie aplinkosaugines iniciatyvas įstaigoje. Informacija pateikiama atsižvelgiant ir į įstaigos prekės ženklo reikalavimus. Rekomenduotina pateikti informaciją ir įstaigos naudojamuose socialiniuose tinkluose.</p> <p>Tais retais atvejais, kai įstaiga neturi interneto svetainės, šis kriterijus netaikomas.</p> <p>Vertinant įstaigą patikrinama ar atitinkama informacija pateikiama įstaigos interneto svetainėje. Jei įstaiga apdovanojimui aplikuoja pirmą kartą, patikrinama planuojama publikuoti informacija.</p>
3.4 (p)	Įstaiga turi informuoti svečius apie vykdomą aplinkosauginę veiklą bei	Svarbu, kad svečiai būtų informuojami apie įstaigoje vykdomą aplinkosauginę veiklą (informacija pateikiama kambarių informaciniuose aplankuose, TV sistemose ar bendro naudojimo patalpose,

	skatinti juos prisidėti prie aplinkosauginių iniciatyvų.	konferencijų centruose ir pan.). Svarbu pateikti ir informaciją kaip svečiai gali įsijungti ir aktyviai prisidėti prie aplinkosauginių iniciatyvų. Turi būti skatinama prisidėti prie aplinkos tausojimo (vandens ir energijos taupymas, energijos taupymas, atliekų rūšiavimas ir t.t.); taip pat gali būti pateikiama informacija skatinant prisidėti kitų prie tvarumo iniciatyvų (pvz. prisidėti prie labdaros akcijų). Audito metu patikrinama ar pateikiama informacija svečiams apie vykdomą aplinkosauginę veiklą bei kaip svečiai gali prisidėti prie šių iniciatyvų.
3.5 (p)	Registratūroje dirbantys darbuotojai turi būti pasiruošę informuoti svečius apie Žaliojo rakto programą, tuo metu vykdomą aplinkosauginę veiklą bei aplinkosauginius įstaigos išsipareigojimus.	Kai įstaigoje yra matomas Žaliojo rakto apdovanojimas, pateikiama informacija apie Žaliojo rakto programą ir aplinkosauginę veiklą kambariuose, viešose erdvėse ar interneto svetainėje, svečiai gali siekti gauti daugiau informacijos apie ekologinę įstaigos veiklą. Todėl svarbu, jog registratūros darbuotojai žinotų ir galėtų svečius trumpai informuoti apie Žaliojo rakto programą, svarbiausias aplinkosaugines veiklas ir iniciatyvas įstaigoje. Audito metu, dirbančių registratūros darbuotojų paprašoma trumpai pristatyti Žaliojo rakto programą ir svarbiausias aplinkosaugines įstaigos veiklas.
3.6 (p)	Darbuotojai privalo turėti ir pateikti svečiams informaciją apie vietinę visuomeninio transporto sistemą, tiesioginius autobusus ar važiavimo dviračiais, pasivaikščiojimo alternatyvas.	Siekiant svečius skatinti viešnagės metu naudotis aplinkai draugišku transportu, įstaigoje turi būti pateikiama visapusiška informacija apie autotransporto alternatyvas. Informacija gali būti pateikiama apie: <ul style="list-style-type: none"> • Vietos visuomeninio transporto sistemą (autobusai, traukiniai, metro, tramvajai ir pan.); • Galimybes naudotis tiesioginiais autobusais (shuttle bus); • Elektromobilius naudojančioms svečiams turėtų būti pateikiama informacija apie artimiausias elektromobilių įkrovimo stoteles; • Informacija apie važiavimo dviračiais ir pasivaikščiojimo galimybes. Informaciją apie aplinkai draugišką transportą gali pateikti registratūros darbuotojai, konsjeržas ir (arba) gali būti pateikiama informacinė medžiaga bendrojo naudojimo patalpose (kambariuose). Audito metu patikrinama įstaigoje pateikiama informacija apie vietos transporto sistemą ir kitas aplinkai draugiško transporto rūšis.

3.7 (p)	Svečiams turi būti pateikiama informacija (gali būti ir grafinio - ženklų pavidalo) apie energijos (televizoriai, apšvietimas, šildymas ir pan.) ir vandens taupymo galimybes.	<p>Neigiamas poveikis aplinkai ženkliai mažinamas racionaliai (taupiai) naudojant energijos ir vandens išteklius; svečiai turi būti informuojami apie energijos ir vandens taupymo iniciatyvas įstaigoje bei kaip svečiai gali taupyti vandenį ir el.enerziją (pvz. skatinamas geriau naudotis dušu, o ne leisti pilną vonią vandens).</p> <p>Informacija apie energijos ir vandens taupymą gali būti pateikiama informaciniuose aplankuose, svečių kambariuose, konferencijų centruose ar bendro naudojimo patalpose. Teikdami paraišką apdovanojimui, Žaliojo rakto dalyviai pateikia tikslią ir visapusišką informaciją apie šias iniciatyvas.</p> <p>Audito metu patikrinama ar svečiams pateikiama informacija apie vandens ir energijos taupymo galimybes.</p>
3.8 (r)	<i>Įstaiga turėtų suteikti svečiams galimybę įvertinti vykdomą aplinkosauginę ir (arba) socialinę kultūrinę veiklą.</i>	<p>Svečiams pateikiamas klausimynas parodo ar jie teigiamai vertina aplinkosaugines, socialines, kultūrinės viešbučio iniciatyvas. Tai ir indikatorius kaip svečiai apskritai vertina įstaigos veiklą ir gali padėti ateityje tobulinti veiklą ar vykdant marketingo priemones.</p> <p>Dažnai klausimai apie aplinkosaugą ir socialinę kultūrinę įstaigos veiklą įtraukiami į bendro pobūdžio klausimyną apie įstaigos kokybę, paslaugas, ir pan. Jei svečių atsakymuose dėl aplinkosauginės ir (arba) socialinės - kultūrinės veiklos pateikiami pasiūlymai, įstaiga turėtų tai įvertinti, ir jei įmanoma, atsižvelgti bei įgyvendinti.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia svečių klausimynų įvertinimą; kaip atsižvelgta į svečių pateiktus siūlymus.</p>
4. VANDUO		
4.1 (p)	Bendroji vandens suvartojimo apskaita turi būti vykdoma mažiausiai kartą per mėnesį.	<p>Įstaigai siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir kaštus, svarbu reguliariai vykdyti suvartojamo vandens apskaitą (kartą per mėnesį), ir skaičiuoti vienai nakvynei tenkantį vandens kiekį. Rekomenduotina suvartojamo vandens kiekius fiksuoti dažniau nei kartą per mėnesį.</p> <p>Esant dideliems vandens suvartojimo pokyčiams (gerokai didesnio vartojimo nei tikėtasi), turi būti įvertinamos priežastys, ir jei reikia imamas atitinkamų veiksmų.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją apie bendrąjį vandens suvartojimą, o taip pat vandens suvartojimo kiekį tenkantį vienai nakvynei.</p>

4.2 (p)	Naujai įsigytų klozetų vandens nuleidimo bakeliai (jų mechanizmai) turi būti tokie, kad vieno vandens nuleidimo metu neišbėgtų daugiau kaip 6 litrai vandens.	Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir mažinti išlaidas, per pastaruosius 12 mėnesių įsigytų klozetų vandens nuleidimo bakelių (jų mechanizmų) vandens išleidimo debitas neturi viršyti 6 litrų vandens vieno nuleidimo metu. Kai kuriais atvejais vandens debitas gali būti sumažintas ir daugiau, nesukeliant jokių nepatogumų svečiams. Rekomenduotina, jog visi klozetų vandens nuleidimo bakeliai (mechanizmai) būtų atitinkamai sureguliuoti. Audito metu įstaiga pateikia dokumentaciją, jog per pastaruosius 12 mėnesių įsigyti klozetų vandens nuleidimo bakeliai (mechanizmai) atitinka nustatytus debitus.
4.3 (p)	Turi būti suformuoti nuostatai darbuotojams ir valymo komandai nuolat stebėti ar nėra lašančių vandens maišytuvų ir vandens nuotėkio tualetuose.	Lašantys maišytuvai, vandens nuotekis tualetuose, tiek svečių kambariuose, tiek personalui skirtose patalpose, tiek ir viešojo naudojimo patalpose didina vandens suvartojimą ir nereikalingas išlaidas. Personalui ir valymo komandai taikomos standartinės procedūros turi apimti reguliarius patikrinimus ar nėra akivaizdaus vandens lašėjimo (nuotėkio) maišytuvuose, tualetuose. Jei vandens nuotėkis pastebimas, įgyvendinami koreguojamieji veiksmai. Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie numatytas vandens nuotėkio patikros procedūras. Vizualiai patikrinama ar nėra lašančių vandens maišytuvų, vandens nuotėkio tualetuose.
4.4 (p)	Mažiausiai 75 proc. dušų svečių kambariuose ištekančio vandens debitas negali būti didesnis kaip 9 litrai per minutę.	Siekiant sumažinti ekologinį pėdsaką taikant vandens taupymo iniciatyvas, o taip pat ir kaštus, 75 proc. dušų svečių kambariuose, ištekančio vandens kiekis negali viršyti 9 litrų per minutę. Dažnai vandens srovė dušuose gali būti sumažinta ir labiau, nesukeliant jokių nepatogumų svečiams. Įgyvendinant šį kriterijų gali būti naudojamos dušo galvutės su ribotu vandens srautu; vandens srovę ribojantys mechanizmai (montuojami prie žarnų). Dažnai vandens srovė sumažinama naudojant aeratorius. Taip pat šį kriterijų galima įgyvendinti sumažinant vandens spaudimą paskirstymo sistemoje. Audito metu įstaiga pateikia techninę dokumentaciją apie naudojamą įrangą, taip pat pamatuojamas keleto dušų ištekančio vandens debitas.

4.5 (p)	Mažiausiai 75 proc. vandens maišytuvų svečių kambariuose ištekancio vandens debitas negali būti didesnis kaip 8 litrai per minutę.	Siekiant sumažinti ekologinį pėdsaką vandens taupymo iniciatyvomis, o taip pat ir sumažinti kaštus, 75 proc. vandens maišytuvų svečių kambariuose, vandens srovė negali viršyti 8 litrų per minutę. Dažnai vandens srovė maišytuvuose gali būti sumažinta ir daugiau nesukeliant svečiams nepatogumų. Įgyvendinant šį kriterijų gali būti naudojamos maišytuvai su ribotu vandens srautu arba vandens srovę ribojantys mechanizmai įrengti maišytuvo antgalyje. Dažnai vandens srovė sumažinama naudojant aeratorius. Taip pat šį kriterijų galima įgyvendinti sumažinant vandens spaudimą sistemoje. Audito metu įstaiga pateikia techninę dokumentaciją apie naudojamus maišytuvus, taip pat pamatuojamas keleto maišytuvų ištekancio vandens debitas.
4.6 (p)	Bendruosiuose tualetuose esančiuose pisuaruose turi būti įrengti judesio davikliai, vandens taupymo įranga (pvz. mygtukai) arba iš viso neturėtų būti naudojamas vanduo.	Vandens suvartojimą turi būti siekiama mažinti bendruosiuose tualetuose įrengiant atitinkamus pisuarus. Pisuarai gali būti: su judesio davikliais; turintys paspaudimo mygtukus (vieno nuleidimo metu neturėtų išbėgti daugiau nei 3 l. vandens); arba gali būti įrengti pisuarai, kuriuose vanduo nenaudojamas apskritai. Audito metu įstaiga pateikia techninę dokumentaciją apie naudojamus pisuarus.
4.7 (p)	Naujai įsigytos indaplovės turi suvartoti ne daugiau kaip 3,5 litro vandens vienam plovimo ciklui. Rekomenduotina įsigyti didžiausio energetinio efektyvumo indaploves.	Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką vandens taupymo priemonėmis, o taip pat ir mažinti kaštus, per pastaruosius 12 mėnesių įsigytos profesionaliam naudojimui skirtos indaplovės turi suvartoti ne daugiau kaip 3,5 litro vandens vienam plovimo ciklui. Audito metu įstaiga pateikia techninę dokumentaciją, jog per pastaruosius 12 mėnesių įsigytos indaplovės suvartoja ne daugiau kaip 3,5 litrus vandens vienam plovimo ciklui.
4.8 (p)	Prie eksploatuojamos indaplovės turi būti pateikta instrukcija, kaip naudotis indaplove, siekiant taupiai naudoti vandenį ir elektros energiją.	Prie eksploatuojamos indaplovės turi būti pateikiama instrukcija kaip efektyviausiai naudoti indaplovę siekiant taupyti vandenį ir energiją. Informacija turi būti pateikiama lengvai suprantama forma: keletas sakinių atitinkamomis kalbomis; naudojant piktogramas (paveikslėlius). Instrukcijose gali būti pateikiama informacija, jog indaplovė turėtų būti naudojama tik tuomet kai yra pilnai pakrauta; nurodyti reikalingi plovimo priemonių kiekiai; tinkamiausia plovimo programa ir pan. Audito metu patikrinama ar prie indaplovės pateikiama lengvai suprantama naudojimo instrukcija.
4.9 (p)	Vandens nuotekos turi būti tvarkomos	Nevalytos nuotekos negali būti išleidžiamos. Įstaiga gali būti prijungta prie centralizuotos nuotekų

	pagal galiojančius teisės aktus	sistemos; nuotekos gali būti valomos ir individualiuose valymo įrenginiuose. Nuotekos turi būti tvarkomos pagal galiojančius teisės aktus.
4.10 (r)	<i>Naujai įsigytos indaplovės ir skalbimo mašinos negali būti įprastiniai buitiniai prietaisai, skirti naudoti namų sąlygomis.</i>	Buitinės indaplovės, skalbimo mašinos yra mažiau efektyvios negu profesionaliam naudojimui skirti prietaisai (vertinant naudojimo apimtį). Siekiant mažinti poveikį aplinkai bei kaštus, turėtų būti vengiama naudoti buitiniam naudojimui skirtus prietaisus. Prietaisai, įsigyti per pastaruosius 12 mėn. neturėtų būti skirti naudoti namų sąlygomis. Tais atvejais, kai reikalinga nedidelė indaplovė (pvz. įstaigoje yra tik baras ir nėra teikiamos maitinimo paslaugos), aplinkosauginiu požiūriu tinkamiausias sprendimas gali būti ir buitinių prietaisų naudojimas. Audito metu patikrinama kokio tipo indaplovės, skalbimo mašinos yra naudojamos.
4.11 (r)	<i>Atskira suvartojamo vandens apskaita turi būti įrengta patalpose, kuriose sunaudojami dideli vandens kiekiai.</i>	Siekiant geriau fiksuoti vandens suvartojimą skirtingose įstaigos patalpose, turi būti įrengti papildomi vandens apskaitos prietaisai. Vandens apskaita vykdoma patalpose, kuriose suvartojami dideli vandens kiekiai (pvz. virtuvėje, baseine ir SPA zonose, nuomininkų patalpose ir pan.). Jei įstaiga yra didelė ir turi daug kambarių, gali būti įrengti atskiri vandens skaitikliai skirtingoms zonoms (aukštams). Kartais vandens skaitikliai sumontuojami kiekvienam kambariui. Turint išsamesnę informaciją apie vandens sunaudojimą skirtingose įstaigos zonose, geriau įvertinamos galimybės mažinti vandens suvartojimą. Kiekvieno vandens apskaitos prietaiso duomenys turi būti registruojami. Siekiant gauti išsamesnę informaciją apie vandens suvartojimą, rekomenduotina vandens prietaisų duomenis registruoti dažniau nei vieną kartą per mėnesį. Audito metu patikrinama ar skirtingų vandens apskaitos prietaisų duomenys registruojami bent kartą per mėnesį; taip pat ar taikomos procedūros vertinant neįprastai padidėjusį suvartojamo vandens kiekį, atliekami atitinkami veiksmai.
4.12 (r)	<i>Bendrojo naudojimo patalpose esančiuose vandens maišytuvuose ištekančio vandens debitas (per minutę) ir ištekančio vandens kiekis tualetuose (vieno nuleidimo metu) neturėtų būti didesnis kaip 6 litrai.</i>	Siekiant sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir sumažinti išlaidas, ištekančio vandens debitas maišytuvuose ir ir nuleidžiamo vandens kiekis tualetuose bendro naudojimo patalpose neturi viršyti 6 litrų. Kai kuriais atvejais vandens debitas maišytuvuose ar tualetuose gali būti sumažinami dar labiau, nesukeliant jokių nepatogumų svečiams. Sensorių naudojimas tualetuose taip pat padeda mažinti vandens suvartojimą.

		Audito metu patikrinamos techninės specifikacijos (instrukcijos), atliekami keletu vandens maišytuvų vandens debitų matavimai.
4.13 (r)	<i>Turi būti pakartotinai naudojamas išvalytas nuotekų vanduo.</i>	Mažinant ekologinį pėdsaką ir vandens suvartojimą, išvalytos nuotekos (pvz. nuotekos išvalomos įstaigos valymo įrenginiuose), turėtų būti naudojamos (jei įmanoma), pvz. kaip trąšos žaliosioms zonoms. Išvalytos nuotekos turi būti naudojamos saugiai, nesukeliant neigiamo poveikio vietos gyventojams ir aplinkai. Audito metu pateikiama informacija apie išvalytų nuotekų pakartotinį naudojimą, ir kad tai nesukelia jokio neigiamo poveikio vietos gyventojams ir aplinkai.
4.14 (r)	<i>Surinktas lietaus vanduo turėtų būti panaudojamas tualetų nuleidimo bakeliuose ar kitais tinkamais tikslais.</i>	Mažinant ekologinį pėdsaką, o taip pat ir siekiant mažinti išlaidas, lietaus vanduo gali būti surenkamas ir naudojamas tualetams ar kitiems tinkamiems tikslams, pvz. įstaigos žaliųjų zonų drėkinimui. Lietaus vandens surinkimas turi būti atliekamas saugiai, nesukeliant neigiamų padarinių svečiams ir darbuotojams, vietos gyventojams ir aplinkai. Audito metu patikrinami lietaus vandens surinkimo įrenginiai; pateikiama informacija, kad surinkto vanduo naudojimas nesukelia neigiamo poveikio įstaigos svečiams ir darbuotojams, vietos gyventojams ir aplinkai.
4.15 (r)	<i>Naujai įsigyti tualetų vandens nuleidimo bakeliai (ar jų mechanizmai) turi būti dvejojimo vandens nuleidimo kiekio (3/6 litrų).</i>	Dvejopo vandens nuleidimo kiekis tualetuose užtikrina mažesnes vandens sąnaudas. Per pastaruosius 12 mėnesių įsigyti tualetų bakeliai (mechanizmai) svečių kambariams, bendro naudojimo patalpoms ir (arba) darbuotojų patalpose turi būti dvejojimo, ne didesnio kaip 3/6 litrų, išleidžiamo vandens kiekio. Kai kuriais atvejais, išleidžiamo vandens kiekis gali būti sumažinamas dar labiau, nesukeliant nepatogumų svečiams ar darbuotojams. Audito metu patikrinama ar įstaigos tualetuose naudojami dvejojimo (3/6 litrų) vandens kiekio nuleidimo bakeliai (mechanizmai)
4.16 (p)	Baseinuose privaloma laikytis nacionalinių vandens kokybės, sveikatos ir saugos standartų.	Jeį įstaigoje įrengtas baseinas, jis turi atitikti nacionalinius vandens kokybės, sveikatos ir saugos reikalavimus. Svarbu, kad reguliariai būtų atliekamas vandens kokybės monitoringas. Baseino valymas ir dezinfekcija turi atitikti nacionalinius standartus. Dezinfekcinės priemonės turi būti naudojamos minimaliai, o jei įmanoma, turi būti naudojami mažiau kenksmingi produktai (pvz.

		<p>chloras gali būti naudojamas su ozonu ar UV šviesa). Valymo ir dezinfekavimo produktai turi būti tinkamai laikomi (žr. 6.7 kriterijų). Taip pat svarbu, kad saugumas baseine atitiktų nacionalinius reikalavimus dėl baseinų naudojimo, gelbėtojų (prižiūrėtojų) buvimo ir pan.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia dokumentaciją, jog baseinas atitinka nacionalinius teisės aktus.</p>
4.17 (r)	<p><i>Nedarbo metu baseinas turi būti uždengiamas arba taikomos kitos priemonės, skirtos sumažinti vandens suvartojimą.</i></p>	<p>Aukštomis temperatūromis pasižyminčiose šalyse lauko baseinai įtakoja didesnę ekologinę pėdsaką dėl vandens garavimo. Todėl nenaudojamas baseinas turėtų būti uždengiamas (pvz. gelio sluoksniu). Baseinas turėtų būti uždengiamas ne darbo valandomis ar periodais, kuomet baseino naudojimas nėra nedidelis apskritai.</p> <p>Tam tikrose vietose ir metų laikotarpiais dėl oro sąlygų lauko baseinuose gali būti naudojamas karštas vanduo. Tokiais atvejais gaubtas ar kita sistema prisidėtų ir prie energijos taupymo.</p> <p>Audito metu, pateikiama informacija apie naudojamas lauko baseinų uždengimo sistemas.</p>
4.18 (r)	<p><i>Turi būti nuolat kontroliuojama, siekiant išvengti vandens nuotėkio baseine.</i></p>	<p>Vandens nuotėkis lauko ar vidaus baseinuose gali ženkliai didinti ekologinę pėdsaką, o taip pat ir kaštus. Todėl įstaigoje turėtų būti nustatyta sistema siekiant reguliariai tikrinti vandens nuotėkį baseino sistemoje. Stebėjimas gali būti vizualinis, tačiau geresnis sprendimas įdiegti atskirą vandens apskaitos sistemą. Itin rekomenduotina kasdienė vandens lygio patikra.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie taikomas priemones reguliariam vandens nuotėkio tikrinimui baseine.</p>
<p>5. PLOVIMAS IR VALYMAS</p>		
5.1 (p)	<p>Kambariuose turi būti pateikta informacija, kad rankšluosčiai ir (arba) patalynė pakartotinai yra keičiami švariais, tik svečiams pageidaujant.</p>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir kaštus, susijusias su plovimu ir valymu, kambariuose turi būti ženklai, jog rankšluosčiai ir (arba) patalynė keičiami svečiams pageidaujant.</p> <p>Informacija dėl rankšluosčių keitimo turėtų būti pateikiama vonios kambaryje, o informaciją dėl patalynės keitimo rekomenduotina pateikti prie lovos. Informacija pateikiama apie įprastą rankšluosčių ir patalynės keitimo tvarką įstaigoje bei papildoma informacija, jei svečias norėtų dažniau keisti negu numatyta.</p> <p>Taip pat gali būti informuojama kaip svečiams elgtis jei jie nenori keisti rankšluosčių ar patalynės.</p>

		<p>Rekomenduotina, jog įstaigoje tokia tvarka būtų nustatyta tiek keičiant rankšluosčius, tiek ir patalynę. Gali būti naudojama tiek konkrečios įstaigos parengta informacija; o jei programoje dalyvauja tinklui priklausanti įstaiga, gali būti naudojama ir standartizuota visose tinklo įstaigose pateikiama informacija.</p> <p>Jei įstaigoje svečiams neteikiami rankšluosčiai apskritai, šis reikalavimas netaikomas.</p> <p>Audito metu patikrinama kambariuose pateikiama informacija dėl rankšluosčių ir patalynės keitimo.</p>
5.2 (p)	<p>Naujai įsigytos cheminės valymo ir plovimo priemonės turi būti sertifikuotos aplinkosauginiu ženklu arba turi atitikti Žaliojo rakto programos reikalavimus valymo ir plovimo priemonėms</p>	<p>Mažinant neigiamą poveikį aplinkai, turi būti naudojama kiek įmanoma mažiau pavojingų cheminių medžiagų esančių valymo produktuose. Įstaiga turi užtikrinti, kad per pastaruosius dvylika mėnesių įsigyti kasdienio naudojimo cheminiai valymo ir plovimo produktai yra sertifikuoti nacionaliniu arba tarptautiniu lygiu pripažįstamu ekologiniu ženklu.</p> <p>Kaip alternatyva, įstaiga turi užtikrinti, jog kasdienio naudojimo valymo ir plovimo produktų, įsigytų per pastaruosius 12 mėnesių, sudėtyje nėra į "Žaliojo rakto" juodąją sąrašą įtrauktų junginių (produktų sudėtis nurodoma tiekėjų pateikiamoje dokumentacijoje):</p> <p>Paviršinio aktyvumo medžiagos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tos paviršinio aktyvumo medžiagos, kurios nėra lengvai biologiškai suyrančios aerobinėmis sąlygomis; • Tos paviršinio aktyvumo medžiagos, kurios nėra biologiškai suyrančios anaerobinėmis sąlygomis ir klasifikuojamos kaip H400/R50 (labai kenksmingos vandens gyvybei); • Alkilfenoletoksilatai (APEO), nonilfenolio polietoksilatai (NPEO) ir jų dariniai, ketvirtiniai amonio junginiai, kurie nėra lengvai biologiškai skaidomi. <p>Izoliuojančios ar nukalkinančios medžiagos: EDTA (etilendiamintetraacetatas) ir jo druskos, fosfatai.</p> <p>Rūgštys: fosforo rūgštis, druskos rūgštis, sieros rūgštis.</p> <p>Bazės: amonio hidroksidas</p> <p>Tirpikliai: dezinfekavimo priemonės, turinčios daugiau nei 6% VOC kiekio (lakūs organiniai junginiai), kurių užvirimo temperatūra yra žemesnė nei 150°C.</p> <p>Chloras: reaktyvūs chloro junginiai (tokie kaip natrio hipochloridas).</p>

		<p>Konservantai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formaldehidai; • Antimikrobinės ar dezinfekuojančios sudėtinės dalys, kurios šiuose produktuose yra naudojamos kitais nei konservavimo tikslais; • Bioakumuliuojantys konservantai, priskiriami H410, H411, R50/R53 ar R51/53 klasifikacijai. Konservantai nėra laikomi bioakumuliuojančiais, jei BCF<100 (biokoncentracijos faktorius) ar logKow < 3 (log oktanolis vanduo koeficientas). <p>Aplinkosaugos vadybininkas kartu su valymo personalu turi patikrinti naudojamų valymo ir plovimo priemonių aprašymus. Be to, kad kiekvienas produktas turi būti sertifikuotas ekologiniu ženklu arba neturėti sudėtyje junginių, nurodytų Žaliojo rakto juodajame sąraše, didelis dėmesys turi būti skiriamas dozavimui, saugos priemonėms ir kitoms tinkamo naudojimo instrukcijoms (žr. 6.7 kriterijų). Jeigu apgyvendinimo įstaiga yra sudariusi sutartį su profesionalia valymo įmone, rangovas turi laikytis šių reikalavimų.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją apie kiekvieną kasdienio valymo ir plovimo produktą, kurį įstaiga įsigijo per pastaruosius 12 mėnesių.</p>
5.3 (p)	Dezinfekcinės priemonės turi būti naudojamos tik tada, kai tai būtina ir tenkinti higienos reikalavimus.	<p>Cheminės dezinfekcijos medžiagos turi būti naudojamos tik tada kai būtina, o dezinfekcija negali būti sėkmingai pakeista kitais būdais. Dėl galimo poveikio aplinkai ir sveikatai dezinfekcinių priemonių naudojimas turi būti sumažintas iki minimumo, keičiant mažiau kenksmingomis medžiagomis. Svarbu tinkamai dozuoti ir laikyti naudojamas dezinfekcijos priemones (žr. 6.7 kriterijų). Rekomenduotina, jog naudojamos dezinfekcinės priemonės atitiktų Žaliojo rakto „juodojo sąrašo“ reikalavimus.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie naudojamas dezinfekcines priemones taip pat informaciją apie priemonių dozavimą ir tvarkymą.</p>
5.4 (p)	Popieriniai rankšluosčiai, servetėlės bei tualetinis popierius turi būti pagaminti iš nebalinto popieriaus arba žymimi ekologiniu ženklu.	<p>Ekologiniais ženklais sertifikuoti popieriniai rankšluosčiai, servetėlės, tualetinis popierius rodo, jog šios produkcijos gamybos procesai pasižymi mažesniu neigiamu poveikiu aplinkai. Kaip alternatyva, galima naudoti gaminius pagamintus iš nebalinto popieriaus (popieriaus balinimas reikalauja papildomų energijos ir cheminių medžiagų sąnaudų).</p> <p>Audito metu patikrinama ar popieriniai rankšluosčiai, servetėlės ir tualetinis popierius įsigyti per</p>

		pastaruosius 12 mėnesių, yra pagaminti iš nebalinto popieriaus arba sertifikuoti ekologiniu ženklu.
5.5 (r)	<i>Naudojama indaplovė ir plovimo priemonės turi būti sertifikuotos aplinkosauginiu ženklu.</i>	Indaplovė ir plovimo priemonės turi būti naudojamos racionaliai (tinkamai dozuojant pagal instrukcijas). Tiek indaplovė, tiek ir plovimo priemonės turi būti sertifikuotos tarptautiniu ar nacionaliniu eko ženklu (sertifikuotos produkcijos ekologinis pėdsakas lyginant su nesertifikuotais produktais yra mažesnis). Audito metu patikrinama ar indaplovė ir naudojamos plovimo priemonės sertifikuotos ekologiniu ženklu.
5.6 (r)	<i>Siekiant taupiai naudoti vandenį ir chemines priemones, valymui turėtų būti naudojamos mikropluošto šluostės.</i>	Mikropluošto šluosčių naudojimas valymui mažina vandens ir chemijos priemonių sąnaudas, o tai padeda mažinti ir išlaidas. Audito metu patikrinama ar mikropluošto šluostės yra įsigytos ir naudojamos valymui.
5.7 (r)	<i>Plaunant ir valant turi būti vengiama naudoti purškiamus aromatus ir kitokius kvėpalus.</i>	Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, naudojant mažiau cheminių priemonių ir mažinant alerginių reakcijų riziką, įstaigoje turėtų būti vengiama naudoti purškiamus aromatus ir kitokius kvėpalus. Šis reikalavimas taikomas tiek įstaigos personalui, atsakingam už valymą ir plovimą, tiek ir atitinkamai įmonei (jei samdoma). Audito metu patikrinama ar naudojami valymo ir plovimo produktai neturi sudėtyje aromatų ir parfumerijos, arba įstaiga pateikia pateikia plovimo ir valymo priemonių tiekėjų dokumentus, jog naudojami skalbimo ir valymo produktai neturi sudėtyje parfumerijos.
6. ATLIEKOS		
6.1 (p)	Įstaigoje turi būti rūšiuojamos atliekos pagal galiojančius teisės aktus (bet ne mažiau nei trijų rūšių atliekos).	Siekiant skatinti atliekų perdirbimą ir pakartotinį panaudojimą, atliekos turi būti rūšiuojamos pagal galiojančius teisės aktus, bet ne mažiau kaip trijų rūšių atliekos. Rūšiuojamos atliekos: popierius (kartonas), metalas, skardinės, stiklas, plastikas, depozito buteliai, organinės atliekos, aliejai ir t.t. Bendrosios atliekos nelaikomos atskira kategorija. Be atliekų rūšiavimo, turi būti siekiama mažinti atliekų kiekius, pvz., sudarant sutartis su tiekėjais dėl pakuočių surinkimo, įsigyjant atliekų presavimo įrenginius ir pan. Itin svarbu, kad įstaigoje būtų rūšiuojama kuo daugiau skirtingų atliekų rūšių. Išrūšiuotos atliekos turi būti laikomos saugiai,

		<p>laikantis šalies teisės aktų. Rūšiavimo konteineriai (talpos) turi būti lengvai prieinami darbuotojams. Virtuvėje taip pat turėtų būti rūšiuojamos atliekos.</p> <p>Audito metu patikrinama įstaigos atliekų rūšiavimo sistema.</p>
6.2 (p)	<p>Atliekų tvarkymo įmonės (valstybinės, privačios) arba pačios įstaigos atliekų tvarkymo padalinys turi atskirai išvežti jau išrūšiuotas atliekas.</p>	<p>Svarbu, kad įstaiga užtikrintų, kad išrūšiuotos atliekos būtų išvežamos atskirai. Turi būti sudarytos sutartys su licencijuotomis atliekų tvarkymo įmonėmis dėl rūšiuojamų atliekų išvežimo.</p> <p>Įstaigoje taip pat gali būti įrengtos spec. talpos kompostuoti žaliosioms atliekoms. Gali būti naudojami atliekų presavimo įrenginiai, siekiant mažinti susidarančius atliekų kiekius.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia sutartis su atliekų tvarkymo įmonėmis dėl išrūšiuotų atliekų tvarkymo (išvežimo).</p>
6.3 (p)	<p>Įstaigos vadovybė turi sudaryti sutartis su atitinkamomis institucijomis dėl atliekų išvežimo. Jei tokios sutartys nesudarytos, įstaiga turi tvarkyti atliekas atitinkamos savivaldybės nustatyta tvarka.</p>	<p>Tuo atveju, jei atliekų tvarkymo įmonės nesurenka atliekų, tuomet apgyvendinimo įstaiga turi užtikrinti, jog išrūšiuotos atliekos bus tvarkomos atitinkamos savivaldybės nustatyta tvarka.</p> <p>Jei apgyvendinimo įstaigos personalas pats išveža išrūšiuotas atliekas, tuomet turi būti užtikrinti, jog atliekos į artimiausią atliekų surinkimo vietą yra išvežamos saugiai.</p> <p>Siekiant mažinti poveikį aplinkai ir taupyti lėšas, atliekų išvežimo klausimais įstaiga gali bendradarbiauti ir su kitomis apgyvendinimo įstaigomis.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją kaip užtikrinamas saugus atliekų išvežimas (jei pati įstaiga išveža atliekas).</p>
6.4 (p)	<p>Įstaigos darbuotojams turi būti pateikiama aiški ir lengvai suprantama informacija, kaip tinkamai rūšiuoti ir tvarkyti atliekas.</p>	<p>Atliekų rūšiavimo vietose turi būti pateiktos aiškios instrukcijos (ženklai) darbuotojams kaip teisingai rūšiuoti atliekas. Itin rekomenduotina rūšiavimo konteinerius (šiukšliadėžes) žymėti naudojant piktogramas ar paveikslėlius.</p> <p>Audito metu patikrinama ar atliekų rūšiavimo vietose pateikiama informacija kaip tinkamai rūšiuoti atliekas yra lengvai suprantama. Taip pat patikrinama ar laikomasi rūšiavimo taisyklių (atliekos rūšiuojamos tinkamai).</p>
6.5 (p)	<p>Naujai įsigytų siurblių ir aušinimo (šaldymo) įrangos sudėtyje negali būti ozoną ardančių medžiagų. Visi įrenginiai privalo būti eksploatuojami vadovaujantis</p>	<p>Energiją vartojantys siurbliai ir šaldymo įrenginiai, kuriuos įstaiga įsigijo per pastaruosius 12 mėnesių, turi būti be CFC (chlorfluorangliavandenilių, dar vadinamų freonais) arba HCFC (hidrochlorfluorangliavandenilių) junginių (šie junginiai ardo ozono sluoksnį ir turi didelį poveikį visuotiniam atšilimui).</p>

	nacionaliniais teisės aktais dėl aušinimo (šaldymo) medžiagų naudojimo ir utilizavimo.	Informacija ar gaminiuose yra CFC arba HCFC pateikiama produktų specifikacijose. Kai kuriose šalyse draudžiama įranga, kurios sudėtyje yra CFC ir HCFC, todėl neįmanoma įsigyti šių junginių turinčių siurblių ir šaldymo įrenginių. Jei teisės aktais draudžiama naudoti gaminius, kurių sudėtyje yra CFC ir HCFC, įstaiga turi jų laikytis. Audito metu, įstaiga pateikia informaciją, jog įsigytos įrangos sudėtyje nėra ozono sluoksnį ardančių medžiagų.
6.6 (p)	Vienkartiniai puodeliai, lėkštės ir stalo įrankiai turi būti naudojami tik baseino patalpose, renginių metu, fitneso, spa patalpose ar pateikiant maistą išsinešimui.	Siekiant mažinti išteklių naudojimą ir susidarančių atliekų kiekį, itin rekomenduotina įstaigoje vengti naudoti vienkartinius puodelių (stiklines), lėkštes ir stalo įrankius. Vienkartiniai indai gali būti naudojami tik baseino, fitneso ir spa patalpose, renginių metu arba pateikiant maistą ir gėrimus išsinešimui. Audito metu patikrinama kur naudojami vienkartiniai indai.
6.7 (p)	Susidarančios pavojingos atliekos (elektros energiją efektyviai vartojančios lempos, cheminės medžiagos ir pan.) turi būti saugiai laikomos atskiruose konteineriuose, siekiant išvengti pavojaus aplinkai.	Pavojingos cheminės medžiagos, kitos atliekos neatsižvelgiant į tai, ar jos yra kietos ar skystos formos, turi būti atskirtos ir saugiai laikomos atskirose tinkamose talpyklose, siekiant išvengti bet kokio nuotėkio ar aplinkos taršos. Atskirtos pavojingos cheminės medžiagos laikomos saugiai, laikantis šalyje galiojančių teisės aktų. Rekomenduotina pavojingas chemines medžiagas laikyti atskiroje rakinamoje patalpoje. Pavojingų cheminių medžiagų laikymo patalpa turi būti tinkamai vėdinama siekiant vengti pavojaus darbuotojų sveikatai ir saugumui. Turi būti atskirai laikomos tokios pavojingos atliekos kaip pesticidai, dažai, baterijos, elektros lemputės, valymo priemonės, dezinfekcinės priemonės ir pan. Be saugaus pavojingų medžiagų laikymo atskiruose konteineriuose, atitinkamas dėmesys turi būti skiriamas saugiam pavojingų cheminių medžiagų tvarkymui, vengiant galimo išsiliejimo ar pvz. skysčių susimaišymo. Rekomenduotina siekti mažinti susidarančius pavojingų atliekų kiekius, taip pat esant galimybėms rinktis mažiau kenksmingus aplinkai produktus. Audito metu patikrinama kaip laikomos susidarančios pavojingos atliekos.
6.8 (p)	Susidarančios pavojingos atliekos turi būti saugiai pristatomos į atitinkamas pavojingų atliekų surinkimo vietas (aikšteles).	Įstaigai užtikrinant saugų pavojingų atliekų atskyrimą ir laikymą, svarbu užtikrinti ir pavojingų atliekų saugų transportavimą į pavojingų atliekų surinkimo aikšteles. Pavojingas atliekas gali išvežti tiek savivaldybių, tiek ir privatūs atliekų vežėjai. Įstaiga gali ir pati pristatyti atliekas į artimiausias atliekų surinkimo vietas. Įstaiga gali bendradarbiauti su kitomis apgyvendinimo

		<p>įstaigomis, siekiant kartu išvežti pavojingas atliekas, jei atliekos bus vežamos saugiai ir tai nesudarys kliūčių tolesniam tinkamam atliekų tvarkymui.</p> <p>Patikros įstaiga turi pateikti informaciją kaip užtikrinama, jog pavojingos atliekos pristatomos į atliekų surinkimo aikštelės.</p>
6.9 (p)	Kiekviename vonios kambaryje turi būti šiukšliadėžė.	<p>Kiekviename vonios kambaryje turi būti šiukšliadėžė higienos atliekoms.</p> <p>Audito metu patikrinama ar vonios kambariuose yra šiukšliadėžės.</p>
6.10 (r)	<i>Įstaiga turi registruoti bendrą atliekų kiekį bei parengti atliekų tvarkymo planą, siekiant mažinti susidarančių atliekų kiekius ir (arba) pakartotinai panaudoti atliekas.</i>	<p>Siekiant mažinti atliekų kiekius, svarbu žinoti tikslus skirtingų rūšių atliekų kiekius. Todėl kiekvieną mėnesį turi būti registruojami tikslūs išrūšiuotų atliekų kiekiai ir apskaičiuojamas atliekų kiekis tenkantis vienai nakvynei. Taip pat informaciją apie atliekų kiekius gali pateikti atliekas surenkanti įmonė.</p> <p>Turima atliekų registracija naudojama rengiant atliekų tvarkymo planą kaip sumažinti, perdirbti ir (arba) pakartotinai panaudoti skirtingų rūšių atliekas.</p> <p>Audito metu pateikiama skirtingų rūšių atliekų kiekio apžvalga; taip pat ir planas apimantis atliekų kiekio mažinimą, perdirbimą ir (arba) pakartotinį panaudojimą.</p>
6.11 (r)	<i>Svečiams turi būti sudarytos galimybės rūšiuoti susidariusias atliekas.</i>	<p>Siekiant skatinti ekologinį svečių sąmoningumą, įstaiga turėtų sudaryti galimybes svečiams rūšiuoti atliekas. Svečių išrūšiuotos atliekos turi būti tinkamai renkamos ir išmetamos į bendrus įstaigos rūšiavimo konteinerius. Rūšiavimui skirtos šiukšliadėžės gali būti pastatytos kambariuose ar viešose erdvėse (koridoriuose, konferencijų salėse, automobilių stovėjimo aikštelėse, restorane, bare). Šiukšliadėžės neturėtų būti statomas šalia avarinių išėjimų.</p> <p>Gali būti įrengtos tiek ir atskiros šiukšliadėžės, tiek ir viena šiukšliadėžė, turinti keletą sekcijų skirtingoms atliekoms. Svarbu pateikti aiškius informacinius ženklus (rekomenduotina naudoti piktogramas ar iliustracijas), nurodant kokioms atliekų kategorijoms skirtos šiukšliadėžės. Taip pat svečiams gali būti pateikiama informacija kaip kambariuose tinkamai palikti susidariusias atliekas, pvz. gali būti prašoma svečių butelius ir skardines palikti šalia šiukšliadėžės, popieriaus atliekas palikti ant stalo kambaryje ir pan.</p> <p>Informacija svečiams apie atliekų rūšiavimo galimybes turi būti įtraukta į įstaigos pateikiamą aplinkosauginę informaciją (kambarių informaciniuose žurnaluose, TV kanale; informacija gali būti</p>

		<p>pateikiama bendro naudojimo patalpose).</p> <p>Audito metu patikrinama atliekų rūšiavimo sistema svečiams.</p>
6.12 (p)	<p><i>Kūno priežiūros priemonės (šampūnas, muilas, dušo kepuraitės ir kt.) neturi būti pateikiamos vienkartinio naudojimo pakuotėse. Jeigu kūno priežiūros priemonės pateikiamos vienkartinėse pakuotėse, tai pakuotės turi būti tinkamos perdirbti ar suyrančios.</i></p>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką, įstaiga turi nenaudoti kūno priežiūros priemonių vienkartinėse pakuotėse. Tai taikoma svečių vonios kambariams, bendro naudojimo tualetuose ir darbuotojams skirtuose dušuose (tualetuose). Rekomenduotina naudoti šampūno, dušo žele ar muilo dispenserius. Kitos priemonės gali būti teikiamos tik svečiams pageidaujant.</p> <p>Jeigu įstaigoje kūno priežiūros priemonės pateikiamos vienkartinėse pakuotėse, tuomet pakuotės turi būti sertifikuotos eko ženklu arba turi būti perdirbamos, ar lengvai suyrančios.</p> <p>Audito metu patikrinama kaip pateikiamos kūno priežiūros priemonės.</p>
6.13 (r)	<p><i>Svečiams turi būti pateikiami aplinkosauginiu ženklu sertifikuoti šampūnas ir muilas.</i></p>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, įstaigoje svečiams pateikiami muilas ir šampūnas turi būti sertifikuoti nacionaliniu ar tarptautiniu lygiu pripažįstamu ekologiniu ženklu.</p> <p>Šis kriterijus taikomas tiek svečių vonios kambariuose, tiek personalui skirtose patalpose, tiek ir bendro naudojimo tualetuose.</p> <p>Audito metu patikrinama ar naudojami ekologiniu ženklu sertifikuoti šampūnas ir muilas.</p>
6.14 (r)	<p><i>Maisto produktai (grietinė, sviestas, uogienė ir kt.) neturi būti pateikiami vienkartinio naudojimo pakuotėse. Jei šie maisto produktai pateikiami vienkartinio naudojimo pakuotėse, tuomet pakuotės turėtų būti perdirbamos.</i></p>	<p>Restorane, bare, valgykloje ar kitose maisto pateikimo vietose tokie maisto produktai (ingredientai) kaip grietinė, sviestas, uogienė, medus, cukrus, sūriai, jogurtas, druska, pipirai ir pan. neturi būti pateikiami vienkartinio naudojimo pakuotėse. Jei maistas tiekiamas vienkartinėse pakuotėse, tuomet turi būti siekiama patiekti kuo mažiau produktų vienkartinėse pakuotėse, pakuotės turi būti tinkamos perdirbti.</p> <p>Siekiant atitikti šį kriterijų, įstaigoje turi būti patiekiami bent trijų rūšių nepakuoti maisto produktai arba jų pakuotės turi būti įstaigoje rūšiuojamos ir atiduodamos perdirbti.</p> <p>Audito metu patikrinamai ar produktai pateikiami vienkartinėse pakuotėse.</p>
6.15 (r)	<p><i>Įstaigos vadovybė turėtų sudaryti sutartis su prekių tiekėjais dėl produkcijos pakuočių surinkimo.</i></p>	<p>Įstaigoje susidarančių atliekų kiekis gali būti dar labiau sumažintas sudarant sutartis su tiekėjais dėl perdirbamų pakuočių surinkimo (plastiko pakuotė, plastikinės dėžės, kartono pakuotė ir kt.).</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia su tiekėjais sudarytas sutartis dėl perdirbamų pakuočių surinkimo.</p>
6.16 (r)	<p><i>Turi būti naudojami greitai suyrantys (biodegraduojantys) indai: puodeliai,</i></p>	<p>Jei įstaigoje naudojami vienkartiniai puodeliai (stiklinės), lėkštės ir stalo įrankiai, jie turėtų būti pagaminti iš greitai suyrančių medžiagų.</p>

	<i>lėkštės, peiliai, šakutės, šaukštai.</i>	Audito metu pateikiama informacija ar naudojami vienkartiniai indai pagaminti iš suyrančių medžiagų.
6.17 (r).	<i>Organinės atliekos turi būti kompostuojamos.</i>	Siekiant panaudoti organines atliekas, įstaiga turi būti kompostuojamos organinės atliekos, Organinės atliekos taip pat gali būti panaudojamos kaip biodujos. Svarbu, kad kompostavimas nesukeltų jokio neigiamo poveikio svečiams, darbuotojams ir vietos bendruomenei. Audito metu patikrinama įstaigos kompostavimo sistema.
7. ENERGIJA		
7.1 (p)	Bendras energijos suvartojimas turi būti registruojamas bent kartą per mėnesį	Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir kaštus, suvartojama energija turi būti registruojama ne rečiau kaip kartą per mėnesį ir apskaičiuojamas energijos kiekis tenkantis vienai nakvynei. Jei įmanoma, rekomenduotina užfiksuoti ir energijos suvartojimo šaltinius. Suvartojamos energijos kiekį rekomenduotina registruoti dažniau nei kartą per mėnesį, siekiant gauti detalesnę informaciją apie bendrą energijos suvartojimą. Esant energijos suvartojimo pokyčiams turi būti imtasi atitinkamų koreguojamųjų veiksmų. Audito metu pateikiamas kas mėnesį registruotas suvartojamos energijos kiekis, taip pat informacija apie taikomas priemones, esant ženkliems energijos suvartojimo pokyčiams.
7.2 (p)	Siekiant mažinti energijos suvartojimą, įrengtos šildymo ir oro vėdinimo sistemos privalo būti reguliuojamos atsižvelgiant į sezoniškumo pokyčius ar kuomet patalpos yra nenaudojamos.	Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir kaštus, įrengtos šildymo ir oro vėdinimo sistemos turi būti atitinkamai reguliuojamos. Gali būti įdiegta centralizuota automatinė arba rankinė kompiuterizuota sistema (pastato valdymo sistema). Taip pat sistemos gali būti reguliuojamos rankiniu būdu (numatyta darbuotojų pareigybių aprašuose). Kontrolės sistema taikoma atsižvelgiant į sezoniškumo pokyčius ir skirtingų pastato aukštų patalpų (svečių kambariai, konferencijų salės, restoranai, kitos viešosios vietos ir kt.). naudojimą (nenaudojimą). Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie įdiegtą pastato valdymo sistemą ir (arba) standartines procedūras, kuriomis užtikrinamas šildymo ir oro vėdinimų sistemų reguliavimas.
7.3 (p)	Mažiausiai 75 proc. įstaigoje naudojamų elektros lempučių turi būti efektyviai	Elektros lemputės vartoja daug elektros energijos, įstaiga siekdama mažinti poveikį aplinkai, turi užtikrinti, kad mažiausiai 75 proc. visų elektros lempučių (įskaitant halogenines lempas) būtų

	elektros energiją naudojančios lemputės.	<p>energiją taupančios lempas.</p> <p>Šis reikalavimas galioja svečių kambariuose, viešose vietose (koridoriai, restoranai, konferencijų salės ir pan.) ir personalui skirtose patalpose.</p> <p>Šviesos diodų lemputės (LED) yra labiausiai energiją taupančios lemputės ir turėtų būti pasirenkamos pirmiausia, tačiau taip pat galima naudoti ir kitas energiją taupančias lemputes (kompaktiškas fluorescencines lempas CFL). Energiją taupančios lemputės daugeliu atvejų yra brangesnės nei netaupančios lemputės, tačiau be energijos efektyvumo, šių lempučių ir eksploatavimo laikas yra kur kas ilgesnis.</p> <p>Susidarius išskirtinėmis aplinkybėmis įmanoma, jog pirmą kartą pareiškėjas gali kreiptis dėl kriterijus netaikymo (tuo atveju jei įstaigoje naudojama ne mažiau kaip 50 proc. taupančių el. lempučių. Ši išimtis gali būti taikoma tik jeigu bus pateiktos rimtos priežastis kodėl nėra naudojama mažiausiai 75 proc. energiją taupančių elektros lempučių, bei atitinkamai kartu bus pateiktas aiškus veiksmų planą, kaip kriterijus bus visiškai įgyvendintas per 6 - 12 mėn.</p> <p>Audito metu patikrinama ar naudojamos energiją taupančios lemputės. Išskirtiniais atvejais, kai įstaigoje naudojama tik 50 proc. energiją taupančių lempučių, pateikiamos priežastys kodėl nėra pasiektas kaip 75 proc. energiją taupančių elektros lempučių kiekis, o taip pat pateikiamas ir veiksmų planas, kaip kriterijus bus įgyvendintas per 6 - 12 mėnesių.</p>
7.4 (p)	Riebalus sulaikantys filtrai turi būti valomi bent vieną kartą per metus.	<p>Jeif riebalų filtrai nėra reguliariai valomi, suvartojamos energijos kiekiai didėja. Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai riebalų filtrai turi būti valomi bent vieną kartą per metus (rekomenduotina dažniau).</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie standartines riebalų filtrų valymo procedūras, taip pat informaciją apie paskutinę riebalų filtro valymo datą.</p>
7.5 (p).	Ventiliacijos įrenginių šilumokaičio paviršiai turi būti reguliariai valomi bent kartą per metus.	<p>Siekiant užtikrinti optimalų ventiliacijos įrenginių šilumokaičių veikimą, šilumokaičiai turėtų būti valomi reguliariai. Būtina, kad ventiliacijos įrenginių šilumokaičio paviršiai būtų valomi bent vieną kartą per metus; rekomenduotina valyti dažniau nei kartą per metus.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie nustatytas standartines valymo procedūras bei paskutinio valymo datą.</p>

7.6 (p)	Ventiliacinės sistemos turi būti patikrinamos bent vieną kartą per metus ir, jei reikia, taisomos, siekiant visuomet racionaliai naudoti elektros energiją.	Siekiant mažinti neigiamą poveikį bei kaštus, ventiliacinės sistemos turi būti reguliariai (bent kartą per metus) tikrinamos. Rekomenduotina sistemų patikrai samdyti įmonę, tačiau patikrinimus taip pat gali atlikti ir viešbučio inžinierius. Esant poreikiui taisyti vėdinimo sistemas, rekomenduotina taisyti nedelsiant. Jei to padaryti neįmanoma, vėdinimo sistemos turi būti sutaisytos 1 - 2 mėn. laikotarpiu. Patikrinimo metu įstaiga pateikia informaciją apie taikomas vėdinimo sistemų priežiūros priemones, o taip pat ir informaciją apie paskutinės patikros datą (per paskutinius 12 mėnesių), atliktus remonto darbus.
7.7 (p)	Šaldytuvai, šaldymo kameros, viryklės, orkaitės turi būti su sandarikliais.	Šaldytuvų, kamerų, viryklių, orkaitių energijos suvartojimas didėja, jei įranga yra be tinkamų sandariklių. Sandarikliai gali būti: guminės tarpinės (aplink įrangos dureles) ir (arba) gali būti plastikinės juostelės priešais duris. Ilgainiui sandarikliai dėvisi, todėl būtina įrangą tikrinti bent kartą per metus (rekomenduotina dažniau). Esant susidėvėjusiems (pažeistiems) sandarikliams, įstaiga turi juos keisti (taisyti). Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją apie atliekamus sandariklių patikras, informaciją apie paskutinio patikrinimo datą (per paskutinius 12 mėnesių); o taip pat ir apie atliktus sandariklių keitimo (remonto) darbus.
7.8 (p)	Naujai įsigytų mini barų galingumas turi būti ne didesnis kaip 1 kWh/parą.	Mini barai svečių kambariuose naudoja energiją, todėl norint sumažinti poveikį aplinkai rekomenduotina apskritai atsisakyti mini barų naudojimo kambariuose, o užkandžius ir gėrimus pasiūlyti svečiams įsigyti iš pardavimo automatų, registratūroje arba restorane (kavinėje). Jei svečių kambariuose naudojami mini barai, per pastaruosius 12 mėnesių įsigytų mini barų maksimalus energijos suvartojimas turi būti ne didesnis kaip 1 kWh per parą. Techninėse specifikacijose (arba lipdukuose ant mini barų) pateikiama informacija apie energijos suvartojimą. Šis kriterijus netaikomas svečių apartamentams, kuriuose naudojami įprastiniai šaldytuvai. Naudojami šaldytuvai taip pat turėtų būti kiek įmanoma didesnio energetinio efektyvumo. Audito metu įstaiga pateikia technines specifikacijas ir (arba) informaciją apie per pastaruosius 12 mėn. įsigytų mini barų energetinį efektyvumą.
7.9 (p)	Turi būti parengtos rašytinės nuostatos darbuotojams dėl elektros prietaisų	Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir išlaidas, įstaiga turi turėti politiką dėl energijos ir šildymo neapgyvendintuose svečių kambariuose. Galimi keli aspektai: a) politika dėl

	naudojimo (atsižvelgiant į laiko grafiką) neapgyvendintuose kambariuose.	<p>energijos ir šildymo (vėdinimo) naudojimo svečių kambariuose, kurie yra neapgyvendinti 1-2 naktis; b) politika dėl energijos ir šildymo (vėdinimo) naudojimo svečių kambariuose esant nedideliame apgyvendinimui sezoniniu metu.</p> <p>Standartinės procedūros apima planą kaip sumažinti energijos ir šildymo išlaidas, jei svečių kambariai nenaudojami trumpesniu laiko tarpiumi; pvz. išjungtas televizoriaus budėjimo režimas, sumažintas šildymas (vėdinimas).</p> <p>Kai užimtumas mažesnis nei 75 proc., įstaiga turi suformuoti rašytinę politiką dėl papildomų energijos taupymo priemonių. Politika turi apimti visus elektros prietaisus svečių kambariuose, taip pat šildymą ir vėdinimą. Rašytinė politika gali apimti taisykles, kai įstaigos pastato dalis (atskiri aukštai ar korpusai) visiškai uždaromi mažo užimtumo laikotarpiu.</p> <p>Patikrinimo metu įstaiga pateikia informaciją apie standartinės energijos (šildymo) taupymo procedūras trumpuoju laikotarpiu, o taip pat ir savo rašytinę politiką esant mažesniai nei 75 proc. užimtumui.</p>
7.10 (p)	Turi būti nustatyta standartinė temperatūra kambarių šildymui ar vėdinimui	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir išlaidas, turi būti nustatyta standartinė kambario vėdinimo ir šildymo temperatūra. Standartinė vėdinimo temperatūra turėtų būti nustatyta ne mažiau kaip 22°C (72°F), o šildymo temperatūra ne daugiau kaip 22°C (72°F). Rekomenduotina nustatyti aukštesnę vėdinimo temperatūrą, o standartinę šildymo temperatūrą turėtų būti mažesnė.</p> <p>Standartinė temperatūra gali būti nustatoma rankiniu būdu kiekviename kambaryje; gali būti nustatoma ir automatiškai visam pastatui. Bet kokiame atveju, kambariuose svečiams vis tiek bus įmanoma pakeisti temperatūrą rankiniu būdu arba susisiekus su registratūros darbuotojais.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją kaip nustatoma standartinė temperatūra kambariuose; pasirinktuose kambariuose vizualiai patikrinama kokia temperatūra nustatyta.</p>
7.11 (p)	Perkami būtiniai prietaisai, kurie naudojami įstaigoje, turi atitikti energijos ir kitų išteklių suvartojimo ženklinimo ir standartinės informacijos apie šiuos prietaisus pateikimo reikalavimus.	<p>Įstaiga turi užtikrinti, jog įsigijami būtiniai prietaisai atitinka energijos ir kitų išteklių suvartojimo ženklinimo ir standartinės informacijos apie šiuos prietaisus pateikimo techninio reglamento reikalavimus.</p> <p>Audito metu patikrinama peržiūrima pateikiama informacija apie keletą naudojamų buitinių prietaisų.</p>
7.12 (p)	Gavus Žaliojo raktą sertifikatą, perkamos oro vėdinimo sistemos turėtų būti A klasės	<p>Įsigijamos oro vėdinimo sistemos turi būti aukščiausio energetinio efektyvumo.</p> <p>Patikros metu įstaiga pateikia įsigytos oro vėdinimo įrangos techninę dokumentaciją.</p>

	energetinio efektyvumo (nebent rinkoje nėra atitinkamos pasiūlos).	
7.13 (p)	Įstaiga turi pateikti Valstybinės energetikos inspekcijos prie Energetikos ministerijos (toliau - VEI) specialistų atlikto patikrinimo įvertinimą Lietuvos žaliųjų judėjimui, jei toks VEI specialistų patikrinimas buvo atliktas per pastaruosius 12 mėn.	Jei per pastaruosius 12 mėnesių, VEI specialistai atliko įstaigos patikrinimą, šio patikrinimo dokumento kopija turi būti pateikta Lietuvos žaliųjų judėjimui. Taip pat turi būti atsižvelgta į VEI specialistų patikrinimo metu užfiksuotus trūkumus ir (arba) rekomendacijas, bei pateikta įstaigos dokumento kopija VEI, jog į pastabas atsižvelgta.
7.14 (r)	<i>Apšvietimas lauke turi būti sumažinamas ir (arba) turi būti įrengta automatinė lauko apšvietimo išjungimo sistema.</i>	Siekiant mažinti poveikį aplinkai ir išlaidas, įstaigoje turi būti taikomos lauko apšvietimo taupymo priemonės. Be to, kad lauko apšvietimas turi būti išjungtas dienos metu (natūralios šviesos valandomis), taikytini ir kiti apšvietimo mažinimo būdai, pvz. apšvietimas automatiškai išsijungia tam tikrose vietose nakties metu, gali būti įrengiami judesio detektoriai. Atsižvelgiant į poreikius gali būti taikomos skirtingos apšvietimo sistemos. Kai kuriose vietose lauko apšvietimas gali būti mažinamas siekiant netrukdyti gyvūnijai, pvz. viešbučio paplūdimyje esant vėžlių lizdavietėms. Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie naudojamą lauko apšvietimo sistemas; patikrinama ar įrengti judesio detektoriai.
7.15 (r)	<i>Langai turi būti tinkamai izoliuoti naudojant aukšto lygio šilumos izoliaciją arba taikant kitas energetinio efektyvumo priemones, atsižvelgiant į šalyje galiojančius reikalavimus ir klimato sąlygas.</i>	Langai ženkliai gali įtakoti suvartojamos energijos kiekį. Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, įstaigos esančios šalto klimato zonoje turi naudoti atitinkamo šilumos izoliacijos lygio langus (pvz., dvigubo ar trigubo sluoksnio langus), o įstaigos karšto klimato zonose turi taikyti kitas energijos taupymo priemones (pvz. saulės spindulius atspindinčias medžiagas ant langų, akidangčius ar pan.). Taip pat gali būti ribojamos galimybės atidaryti langus. Jei šalyje teisės aktais reglamentuojamos energijos taupymo priemonės, įstaiga turi atitikti šiuos reikalavimus. Siekiant atitikti šį kriterijų, ne mažiau kaip 75 proc. įstaigoje sumontuotų langų turi būti tinkamos šiluminės izoliacijos. Audito metu patikrinama kokios energetinio efektyvumo priemonės įdiegtos.
7.16 (r)	<i>Elektros prietaisai kambariuose, virtuvėje, skalbimo patalpose ir kt. turi būti</i>	Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką ir išlaidas, turi būti užtikrinta, kad pagrindiniai energiją naudojančios prietaisai būtų energiją efektyviai vartojantys. Svečių kambariuose gali būti energiją

	<i>efektyviai el. energiją vartojantys prietaisai.</i>	<p>taupiai naudojantys televizoriai, radijo imtuvai, plaukų džiovintuvai ir kt.</p> <p>Virtuvėje gali būti efektyviai energiją vartojantys prietaisai kaip orkaitės, šaldytuvai, šaldikliai, indaplovės ir t.t.; skalbyklos patalpose - skalbimo mašinos, džiovyklės. Naudojami prietaisai turėtų būti sertifikuoti ekologiniu ženklu arba būti įvertinti atitinkama energijos klase, kaip A - A⁺⁺⁺ ar pažymėti „EnergyStar“ ženklu.</p> <p>Šis kriterijus laikomas įgyvendintu, jeigu ne mažiau kaip 75 proc. įstaigoje naudojamų prietaisų yra efektyviai energiją vartojantys prietaisai.</p> <p>Audito metu pateikiamos techninės specifikacijos, kad naudojami prietaisai yra energiją taupantys.</p>
7.17 (r)	<i>Bent kartą per penkerius metus turi būti atliekamas energijos vartojimo auditas.</i>	<p>Siekiant aiškiau identifikuoti didelio energijos suvartojimo sritis, o taip pat ir potencialias energijos (ir kaštų) mažinimo sritis, įstaigoje ne rečiau kaip kartą per penkerius metus turi būti atliekamas energijos suvartojimo auditas. Energetikos auditui atlikti samdomas profesionalus energetikos konsultantas; taip pat auditą gali atlikti ir valstybės (ar savivaldybės) institucijų inspektoriai. Energijos vartojimo auditas identifikuoja ir didelio energijos suvartojimo sritis, bei apima ir pasiūlymus (veiksmų planą) kaip sumažinti energijos suvartojimą.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia per pastaruosius penkerius metus atlikto energijos vartojimo audito ataskaitą.</p>
7.18 (r)	<i>Įstaigos patalpos negali būti šildomos elektrą naudojančiomis panelėmis ar kitais prietaisais, tiesiogiai naudojančiais elektros energiją.</i>	<p>Šildymas elektrinėmis panelėmis ar kitais tiesiogiai elektros energiją naudojančiais prietaisais yra mažiau efektyvus nei daugelis kitų šildymo būdų. Siekiant mažinti poveikį aplinkai, turi būti vengiama taip šildyti tiek svečių kambarius, tiek ir kitas įstaigos patalpas.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie šildymo būdus ir patikrinama ar patalpos nėra šildomos prietaisais tiesiogiai naudojančiais el. energiją.</p>
7.19 (r)	<i>Turi būti naudojama sertifikuota energija ir (arba) energija, pagaminta iš atsinaujinančių energijos išteklių (saulės energija, biokuras, vėjo energija, hidroenergija, geoterminė energija)</i>	<p>Šiuo kriterijumi siekiama paskatinti rinktis kiek įmanoma aplinkai draugiškesnes energijos rūšis, energiją pagamintą iš atsinaujinančių šaltinių (saulės energija, biokuras, vėjo energija, hidroenergija, geoterminė energija). Įvairiose šalyse taip pat galima įsigyti ekologiniu ženklu sertifikuotos energijos.</p> <p>Siekiant atitikti šį kriterijų, ne mažiau kaip 75 proc. turi būti sertifikuota energija arba pagaminta iš atsinaujinančių energijos išteklių.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia dokumentus, jog naudojama sertifikuota energiją ir (arba) energija</p>

		pagaminta iš atsinaujinančių šaltinių.
7.20 (r)	<i>Vėdinimo sistemos turėtų būti įrengtos su elektros energiją optimaliai naudojančiais ventiliatoriais ir energiją efektyviai naudojančiais varikliai.</i>	Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, įstaigoje įrengtos vėdinimo sistemos turi turėti optimaliai energiją naudojančius ventiliatoriais ir efektyviai energiją naudojančius variklius. Patikros metu pateikiama dokumentacija, jog vėdinimo sistema yra su el. energiją efektyviai naudojančiais agregatais.
7.21 (r)	<i>Įstaigoje turi būti įrengta automatinė sistema arba „rakto - kortelės“ sistema, kuomet automatiškai išjungiamos šviesos ir elektros prietaisai, svečiams išeinant iš kambarių</i>	Siekiant mažinti poveikį aplinkai bei kaštus, įstaigoje turi būti įdiegta sistema, išjungianti šviesos ir elektros prietaisus svečiams paliekant kambarius. Dažniausiai naudojama „rakto kortelės“ sistema, kuomet kortelė išimama iš laikiklio ir visi elektros prietaisai išsijungia. Tokiais atvejais svarbu, kad įstaigos personalas svečiams neišduotų daugiau kortelių negu reikia. Gali būti taikomos ir kitos automatinės sistemos: pvz. buvimo kambaryje jutikliai, judesio (kūno) šilumos detektoriai, išjungiantys šviesos ir elektros prietaisus svečiams paliekant kambarius. Audito metu pateikiama informacija apie įdiegtas apie automatines sistemas (rakto – kortelės sistema); kambariuose patikrinama ar sistemos veikia.
7.22 (r)	<i>Apšvietimo sistemos holuose ir koridoriuose turi būti su judesio detektoriais.</i>	Judesio detektoriai holuose ir koridoriuose padeda mažinti ekologinį pėdsaką, o taip pat ir kaštus. Bent 75 proc. holų ir koridorių turi būti įrengtos sistemos su judesio detektoriais. Audito metu patikrinama ar veikia įrengtos sistemos holuose ir koridoriuose.
7.23 (r)	<i>Įstaigos bendro naudojimo patalpose turėtų būti įrengtos automatinės sistemos efektyviam apšvietimo energijos vartojimui.</i>	Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai ir kaštus, patalpose turi būti įdiegtos automatinės sistemos efektyviam apšvietimo energijos vartojimui, pvz. konferencijų salėse, baseine, sporto salėse ar SPA patalpose, restorane ar bare. Gali būti įdiegtos tiek judesio detektorių sistemos, tiek ir sistemos veikiančios su laikmačiais. Šis kriterijus laikomas įgyvendintu, jei mažiausiai 75 proc. viešųjų zonų turi automatines apšvietimo sistemas. Audito metu įmonė patikrinama ar įrengtos automatinės sistemos..
7.24 (r)	<i>Atskira elektros energijos ir dujų suvartojimo apskaita turėtų būti įrengta strategiškai svarbiose (daug energijos vartojančiose) patalpose, siekiant</i>	Siekiant geriau fiksuoti energijos suvartojimą skirtingose patalpose, turi būti įrengiami papildomi (atskiri) el. energijos ir dujų skaitikliai. Skaitikliai įrengiami tose patalpose, kuriose sunaudojama daug energijos (virtuvėje, šildomuose baseinuose, treniruoklių salėse ir SPA zonos), nuomininkų patalpose.

	<i>kontroliuoti suvartojamą energijos kiekį.</i>	<p>Gali būti įrengti atskiri skaitikliai skirtinguose aukštuose (korpusuose). Kartais atskiri elektros skaitikliai sumontuojami kiekvienam kambariui.</p> <p>Turint tikslesnę informaciją apie energijos suvartojimą, lengviau parengti ir diegti energijos taupymo priemonės. Svarbu fiksuoti kiekvieno skaitiklio rodmenis. Elektros ir dujų skaitiklių rodmenų registravimas dažniau nei kartą per mėnesį suteiks išsamesnę informaciją apie energijos suvartojimą.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia elektros energijos (ir dujų) skaitiklių mėnesinius rodmenis.</p>
7.25 (r)	<i>Įstaigoje turėtų būti įrengta sistema, automatiškai išjungianti oro vėdinimą ir šildymą, kai langai atidaryti.</i>	<p>Veikiant oro vėdinimo ir šildymo sistemoms tikėtinas neefektyvus suvartojimas, jei langai (ir durys) atidaryti. Tuomet oro vėdinimo ir šildymo sistemos sunaudoja papildomą energijos kiekius, pasiekiant nustatyto lygio temperatūras. Siekiant to išvengti, svečių kambariuose turi būti įdiegta sensorinė sistema, fiksuojanti atidaromus langus (ir duris) bei išjungianti oro vėdinimo ir šildymo sistemas.</p> <p>Sistema turi būti įrengta ne mažiau kaip 75 proc. kambarių; rekomenduotina sistemą įdiegti visuose kambariuose.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia dokumentaciją apie įrengtas automatines oro kondicionavimo ir šildymo išjungimo sistemas, kai langai (ir durys) atidaryti. Kambariuose patikrinama ar sistemos veikia.</p>
7.26 (r)	<i>Turi būti įdiegtos šilumos rekuperacinės (regeneravimo) priemonės aušinimo (šaldymo) sistemoms, ventiliatoriuose, baseinuose ar kt.</i>	<p>Didesni energiją vartojantys įrenginiai dažnai išskiria perteklinę šilumą. Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką bei energijos suvartojimą, turi būti įrengtos šilumos regeneravimo sistemos, pvz. šaldymo sistemose, ventiliacijos sistemose, baseine ir pan. Perteklinė šiluma panaudojama kitoms reikmėms, pvz. pastate šildyti automobilių stovėjimo aikštelę.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia dokumentaciją, jog šilumos rekuperacinės sistemos įdiegtos įstaigos patalpose.</p>
7.27 (r)	<i>Įstaigos pastatas turi būti šiltintas remiantis aukštesniais rodikliais nei nacionaliniais teisės aktais nustatyti minimalūs kriterijai.</i>	<p>Gera pastato izoliacija yra svarbi priemonė mažinti neigiamą poveikį aplinkai, didinti energijos vartojimo efektyvumą bei mažinti išlaidas. Pastato šiltinimo poreikis priklauso nuo pastato amžiaus, esamų klimato sąlygų ir t.t. Gali būti šiltinamos tiek ir sienos, tiek stogas ir (arba) pastato langai. Daugumoje šalių priimti atitinkami nacionaliniai teisės aktai. Įstaiga turi atitikti nacionalinius</p>

		<p>reikalavimams; tačiau taip pat turi būti užtikrinta, jog izoliacija viršija minimalius nacionalinius reikalavimus.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia dokumentaciją, jog pastatas šiltintas pagal griežtesnius rodiklius nei teisės aktais nustatyti minimalūs kriterijai.</p>
7.28 (r)	<i>Karšto vandens vamzdžiai turi būti gerai izoliuoti.</i>	<p>Gera karšto vandens vamzdžių izoliacija leidžia mažinti energijos vartojimą ir išlaidas.</p> <p>Audito metu patikrinama ar karšto vandens vamzdžiai izoliuoti.</p>
7.29 (r)	<i>Kompiuteriai, spausdintuvai ir kopijavimo aparatai turi būti nustatyti energijos taupymo režimu ir išsijungti automatiškai.</i>	<p>Siekiant mažinti energijos suvartojimą bei išlaidas, įstaigoje kompiuteriai spausdintuvai ir kopijavimo aparatai, nenaudojami trumpą laiką (2-5 minutės) turi pereiti į energijos taupymo režimą. Taupymo režimu prietaisai taip pat naudoja energiją, tad įrenginiai turi automatiškai visiškai išsijungti kuomet yra ilgiau nenaudojami (1-2 val.).</p> <p>Audito metu, įstaiga pateikia informaciją, kad naudojami kompiuteriai, spausdintuvai ir kopijavimo aparatai perjungiami į energijos taupymo režimą ir automatiškai išsijungti; bei vizualiai patikrinama atsitiktinai pasirinkta įranga.</p>
7.30 (r)	<i>Naujai įsigyti kompiuteriai, spausdintuvai, kopijavimo aparatai ir buitiniai prietaisai turi būti sertifikuoti aplinkosauginiu ženklu arba pagaminti aplinkosauginio valdymo sistemą įdiegusioje įmonėje.</i>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir išlaidas, per pastaruosius 12 mėnesių įsigyti kompiuteriai, spausdintuvai, kopijavimo aparatai ir buitiniai prietaisai turi būti sertifikuoti ekologiniu ženklu. Taip pat gali būti įsigyjama įranga, pagaminta aplinkosauginio valdymo sistemą įdiegusioje įmonėje.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia dokumentaciją, jog per pastaruosius 12 mėnesių įsigyti kompiuteriai, spausdintuvai, kopijavimo aparatai ir buitiniai prietaisai yra sertifikuoti ekologiniu ženklu arba pagaminti bendrovėje, įdiegusioje aplinkosaugos vadybos sistemą.</p>
7.31 (r)	<i>Pardavimo automatai, kavos ir vandens dispenseriai turi būti išjungiami, jei yra nenaudojami.</i>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir išlaidas, pardavimo automatai, kavos ir arbatos bei vandens dispenseriai, turi būti išjungiami nenaudojant, kai tik tai įmanoma.</p> <p>Nenaudojimo laikotarpis gali būti tam tikras laikas per dieną arba tam tikri laikotarpiai per metus; prietaisai gali būti išjungiami konkrečiose įstaigos patalpose (pvz., konferencijų salių zonose, baseinų zonose, treniruoklių salėje, SPA zonose ir kt.).</p> <p>Svarbu užtikrinti, kad energijos suvartojimas išjungiant ir įjungiant šiuos prietaisus nevirsytų energijos suvartojimo, kuomet prietaisai yra visada naudojami. Ši pusiausvyra susijusi tiek su pačiu</p>

		energijos vartojimu (iš naujo paleidžiant prietaisus), o taip pat ir su prietaisų veikimo trukme. Audito metu įstaiga pateikia standartines procedūras, kuriomis vadovaujantis pardavimo automatai, kavos ir arbatos bei vandens dispenseriai yra išjungiami. Turi būti pateikta ir informacija apie apskaičiuotą energijos suvartojimo sumažėjimą lyginant su energijos suvartojimu, kuomet prietaisai visuomet įjungti.
7.32 (r)	<i>Virtuvėse esančiuose gartraukiuose turi būti įrengta padavimo (ištraukimo) infraraudonųjų spindulių ventiliatoriaus valdymo sistema.</i>	Siekiant mažinti poveikį aplinkai bei išlaidas, gartraukiai negali būti naudojami visomis darbo valandomis, o tik tuomet kai to reikia. Gartraukiuose turi būti sumontuota infraraudonųjų spindulių ventiliatoriaus valdymo sistema. Patikros metu įstaiga turi pateikti dokumentus, kad gartraukiuose įdiegti infraraudonųjų spindulių ventiliatoriaus valdymo sistema.
8. MAISTAS IR GĖRIMAI		
8.1 (p)	Įstaiga turi pirkti ir registruoti bent tris organiškus, sertifikuotus ekologiškus „sąžiningos prekybos“ („fair trade“) ir (arba) vietoje pagamintus maisto produktus.	Aplinką tausojanti ir darni praktika įstaigoje demonstruojama ir pagal įsigyjamus ir svečiams siūlomas maisto produktų ir gėrimų rūšis. Įstaiga turi registruoti įsigyjamus maisto produktus ir gėrimus, kurie yra organiški, sertifikuoti ekologiniu ženklu, žymimi „sąžiningos prekybos“ („fair trade“) ženklu, ir (arba) vietoje pagaminti. Rekomenduotina įsigyti atitinkamų institucijų patvirtintus produktus. Kai įmanoma, turėtų būti pasirenkami vietinės gamybos produktai, siekiant mažinti neigiamą transporto poveikį aplinkai. Produktai pagaminti (užauginti) mažesniu kaip 100 km. atstumu nuo apgyvendinimo įstaigos vietos laikytini vietos gamybos produkcija. Įstaiga turi užtikrinti, kad kuo daugiau siūlomų maisto ir gėrimų produktų būtų organiški, sertifikuoti eko ženklu, žymimi „sąžiningos prekybos“ ženklu ir (arba) vietos produkcija. Produktų pasirinkimas priklauso nuo pasiūlos ir kainos. Tačiau būtina pasiūlyti bent trijų tipų produktus, rekomenduotina įtraukti ir daugiau produktų rūšių. Nors šis kriterijus apima svečiams siūlomas maisto ir gėrimų produktus, taip pat rekomenduotina kriterijų taikyti ir darbuotojams skirtoje valgykloje. Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie organiškus, eko ženklu sertifikuotus, „sąžiningos prekybos“ ir (arba) vietinės gamybos maisto gėrimų produktus.

8.2 (p)	Perkamų ir registruojamų organišku, sertifikuotų ekologišku, „sąžiningos prekybos“ ir (arba) vietoje pagamintų maisto produktų kiekis kiekvienais metais turi būti padidinamas.	<p>Įstaigai pakartotinai teikiant paraišką Žaliojo raktą apdovanojimui gauti, svarbu užtikrinti, jog organišku, sertifikuotų ekologišku, „sąžiningos prekybos“ ir (arba) vietoje pagamintų maisto produktų ir gėrimų dalis toliau būtų didinama.</p> <p>Įstaiga turi įrodyti, kad per pastaruosius 12 mėnesių organišku, sertifikuotų ekologišku, „sąžiningos prekybos“ ir (arba) vietoje pagamintų maisto produktų ir gėrimų dalis padidėjo įtraukiant papildomus produktus. Išskirtiniais atvejais, kuomet gali būti labai sunku padidinti maisto produktų ir gėrimų kiekį, ji gali kreiptis dėl leidimo nevykdyti kriterijaus.</p> <p>Nors šis kriterijus susijęs su svečiams siūlomais maisto produktais ir gėrimais, rekomenduojama kriterijų taikyti ir darbuotojų valgykloje.</p> <p>Patikros metu įstaiga pateikia informaciją apie papildomai per pastaruosius 12 mėnesių pasiūlytus organiškus, sertifikuotų ekologiškus, „sąžiningos prekybos“ ir (arba) vietoje pagamintus maisto produktų įtrauktus.</p>
8.3 (r)	<i>Įstaigoje turi būti suformuota politika apimanti sezoninių maisto produktų įsigijimą ir naudojimą; skatinimą naudoti mažiau mėsos produktų; patiekalų (produktų) iš nykstančių žuvų, jūros gėrybių ir kitų rūšių draudimą.</i>	<p>Siekiant vykdyti aplinkai draugišką ir tvaresnę maisto produktų ir gėrimų pirkimo politiką, įstaigoje turėtų būti: 1) perkami sezoniniai produktai; 2) siekiama mažinti mėsos produktų kiekį; 3) vengiama pirkti iš nykstančių žuvų, jūros gėrybių ar kitų rūšių pagamintą produkciją.</p> <p>Sezoninių produktų naudojimas mažina transporto neigiamą poveikį aplinkai. Mažesnis mėsos produktų naudojimas mažina mėsos produktų gamybos neigiamą poveikį aplinkai. O produkcijos iš nykstančių žuvų, jūros gėrybių ar kitų rūšių naudojimas visiškai prieštarauja siekiamt išsaugoti biologinę įvairovę.</p> <p>Maisto produktų pirkimo politika turi apimti šiuos įstaigos siekius:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vengti pirkti produktus, sudėtyje turinčius genetiškai modifikuotų organizmų (GMO); • rinktis žuvies ir jūros gėrybių produkciją paženklinatą Jūrų priežiūros tarybos (MSC) etiketėmis; • mėsos produkciją rinktis atsižvelgiant į gyvūnų gerovės principus; • siūlyti produktus be glitimo bei produktus tinkamus diabetikams. <p>Nors šis kriterijus susijęs su svečiams siūlomais maisto produktais ir gėrimais, rekomenduojama kriterijų taikyti ir darbuotojams skirtoje valgykloje.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti suformuotą rašytinę politiką, apimančią sezoninių maisto produktų</p>

		įsigijimą ir naudojimą; skatinimą naudoti mažiau mėsos produktų; patiekalų (produktų) iš nykstančių žuvų, jūros gėrybių ir kitų rūšių draudimą.
8.4 (r)	<i>Turi būti registruojamas maisto atliekų kiekis ir taikomos priemonės atliekų kiekiams mažinti.</i>	<p>Siekiant sumažinti neigiamą poveikį aplinkai mažinant maisto atliekų kiekį bei taip mažinant kartu ir kaštus, įstaiga turi registruoti susidarančius maisto atliekų kiekius. Maisto atliekos gali būti skirstomos pagal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • maisto pateikimo svečiams principus (savitarna, meniu kortelė); • valgius (pusryčiai, pietūs, vakarienė); • patiekalų pateikimo eiliškumo dalis (užkandis, pagrindinis patiekalas, desertas); • skirtingos maisto rūšis (duona, salotos ir pan.); • skirstymas į kategorijas priklauso nuo siūlomų maisto produktų įstaigoje. <p>Nustačius maisto atliekų kiekius įvairiose kategorijose, įstaiga turi parengti maisto atliekų mažinimo planą. Planas turi apimti įvairius klausimus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar galima pakoreguoti maisto kiekius ir rūšis? • Ar gali būti maistas laikomas ir tiekiamas geresniais būdais? • Ar gali būti naudojami visi ingredientai? • Ar maisto pateikimas „švediško stalo“ principu gali būti pakeistas konkrečiomis porcijomis? • Jeigu maitinimas organizuojamas „švediško stalo“ principu, ar svečiai gali būti skatinami neįsidėti per daug maisto? • Kaip gali būti panaudojamas likęs maistas? <p>Audito metu įstaiga pateikia dokumentus, rodančius maisto atliekų kiekių registravimą ir maisto atliekų mažinimo planą.</p>
8.5 (r)	<i>Turi būti pateikiama informacija meniu kortelėse ar ženklais restorane kurie patiekalai yra organiškai, sertifikuoti aplinkosauginiu ženklu, „sąžiningos prekybos“ ir (arba) vietinės gamybos.</i>	<p>Siekiant didinti svečių sąmoningumą apie organiškus, ekologiniu ženklu pažymėtus ir (arba) vietoje pagamintus maisto produktus, įstaiga aiškiai nurodo, kurie produktai yra organiškai, sertifikuoti eko ženklu, „sąžiningos prekybos“ ir (arba) pagaminti vietoje. Informacija gali būti pateikiama meniu arba ženklais ant švediško stalo. Rekomenduotina informaciją pateikti logotipais (paveikslukais) ar kitomis lengvai suprantamomis formomis. Nors šis kriterijus susijęs su svečiams siūlomais maisto produktais ir gėrimais, rekomenduojama kriterijų taikyti ir darbuotojams skirtoje valgykloje.</p>

		<p>Jei teisės aktai šalyje reglamentuoja tokio pobūdžio informacijos pateikimą, įstaiga turi atitikti šiuos reikalavimus.</p> <p>Įsijungdama į Žaliojo rakto programą, įstaiga turi pateikti dokumentaciją kaip svečiams ir (arba) darbuotojams pateikiama informacija apie organiškus, ekologiniu ženklu sertifikuotus, „sąžiningos prekybos“ ženklu pažymėtus ir (arba) vietinius produktus.</p> <p>Audito metu įstaigoje patikrinama ar atitinkama informacija pateikiama meniu kortelėse ar restorane.</p>
8.6 (r)	<i>Restorane turi būti siūlomas vegetariškų patiekalų meniu.</i>	<p>Vegetariškas maistas turi mažesnę neigiamą poveikį aplinkai nei mėsos produktai. Įstaiga turi pasiūlyti bent vieną ar daugiau vegetariško ir arba (veganiško) maisto patiekalų.</p> <p>Šis kriterijus taip pat atitinka ir didėjančią svečių poreikį vegetariškam maistui.</p> <p>Vegetariškas maistas turi būti aiškiai nurodytas meniu kortelėje arba atitinkamomis nuorodomis „bufete“. Rekomenduotina naudoti logotipus (paveikslėlius) arba kitas lengvai suprantamas komunikacijos formas.</p> <p>Nors šis kriterijus susijęs su maitinimo paslaugomis svečiams, kriterijų rekomenduotina įgyvendinti ir personalo valgykloje.</p> <p>Įsijungdama į Žaliojo rakto programą, įstaiga turi pateikti tikslią ir išsamią informaciją apie vegetariško maisto pasiūlą.</p> <p>Patikros metu įstaiga pateikia savo politiką dėl vegetariškų patiekalų, taip patikrinama ar informacija pateikiama meniu kortelėje ir (arba) bufete.</p>
8.7 (r)	<i>Konferencijų salėse ir restoranuose turėtų būti naudojamas geriamasis vanduo (jei yra tinkamos kokybės ir saugus naudoti) iš maišytuvų.</i>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką, pateikiant geriamąjį vandenį buteliuose (įskaitant produkcijos transportavimą, plastiko, aliuminio ar stiklo naudojimą taros gamybai ir pan.), įstaiga turi pateikti vandentiekio vandenį restoranuose ir konferencijų salėse. Vandens tiekimo galimybės priklauso nuo vandens kokybės įstaigoje. Jei vandentiekio vanduo neatitinka nacionalinių vandens kokybės standartų, šis kriterijus negali būti įgyvendinamas. Jei vandens kokybė yra tinkama, vanduo gali būti siūlomas toks koks yra, arba prieš tai filtruojamas.</p> <p>Vanduo iš maišytuvų turėtų būti siūlomas kaip negazuotas stalo vanduo, tačiau taip pat gali būti gazuojamas į vandenį įdedant anglies rūgšties. Vandentiekio vanduo turi būti tiekiamas restoranuose ir konferencijų salėse; gali būti siūlomas ir registratūroje, svečių kambariuose ir kt.</p>

		Patikros metu patikrinama ar vanduo naudojamas restoranuose ar kitose įstaigos patalpose.
9. VIDAUS APLINKA		
9.1 (p)	Ne mažiau kaip 75 proc. kambarių turi būti draudžiama rūkyti.	<p>Siekiant mažinti riziką sveikatai ir nemalonumus dėl rūkymo, visuose svečių kambariuose turėtų būti nerūkoma. Jei to įgyvendinti neįmanoma, mažiausiai 75 proc. kambarių turi būti nerūkoma. Kambariai, kuriuose draudžiama rūkyti turi būti atskirti nuo kambarių, kuriuose leidžiama rūkyti. Kambariai, kuriuose leidžiama rūkyti, gali būti įrengti atskiruose aukštuose (sekcijose). Aiškiai suprantamais ženklais turi būti informuojama kur draudžiama rūkyti, ir kur rūkyti leidžiama. Daugelyje šalių rūkymas kambariuose reglamentuojamas teisės aktais; įstaiga visais atvejais privalo atitikti nacionalinius reikalavimus.</p> <p>Patikros metu įstaiga pateikia taikomas nuostatas dėl rūkymo svečių kambariuose. Jeigu kai kuriuose svečių kambariuose leidžiama rūkyti, patikrinama, ar ne mažiau kaip 75 proc. svečių kambarių draudžiama rūkyti; kambariai atskirti; patikrinama ar pateikiami atitinkami informaciniai ženklai.</p>
9.2 (r)	<i>Turi būti suformuotos nuostatos personalui dėl rūkymo darbo valandomis.</i>	<p>Siekiant mažinti riziką sveikatai ir nemalonius pojūčius dėl rūkymo, bendrosios zonos lankytojams ir personalui paprastai yra nerūkymo zonos.</p> <p>Įstaiga turi įgyvendinti darbuotojams skirtą politiką dėl rūkymo darbo valandomis. Politika apima reguliavimą kada ir kur darbuotojai gali rūkyti. Svarbu užtikrinti, kad nerūkantiems darbuotojams ir svečiams nebus sukeliama nepatogumų.</p> <p>Daugelyje šalių teisės aktais reglamentuojamas rūkymas viešose ir darbuotojams skirtose vietose; įstaiga visais atvejais privalo atitikti šiuose reikalavimus.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia savo politiką dėl darbuotojų rūkymo, įskaitant ir informaciją apie tai, kada ir kur galima rūkyti darbo valandomis bei kaip užtikrinama, jog nesukeliama jokių nepatogumų nerūkantiems darbuotojams, o taip pat ir svečiams.</p>
9.3 (r)	<i>Atnaujinant pastatą (ar statant naują) turi būti naudojami aplinkai nekenksningi produktai.</i>	Siekiant nuolat gerinti patalpų aplinką ir mažinti neigiamą poveikį aplinkai, atnaujinant ar statant naujus pastatus įstaiga turi naudoti aplinkai nekenksmingus produktus. Turi būti vengiama lakiųjų organinių junginių (LOJ) dažuose, įv. statybinėse medžiagose ir pan. Atnaujinant pastatus (statant

		<p>naujus) įstaiga turi vadovautis vietos lygmeniu nustatytais darnios statybos principais.</p> <p>Aplinkai draugiški produktai apima dažų ir kitų produktų, kurių sudėtyje nėra medžiagų, kenksmingų aplinkai ar žmonių sveikatai, naudojamą; pavyzdžiui gali būti naudojami produktai sertifikuoti eko ženklu arba be kenksmingų medžiagų; gali būti įsigyjama įmonių įdiegusių aplinkosauginės vadybos sistemą pagaminta produkcija.</p> <p>Įstaiga turi atsižvelgti į vietos meno, architektūros ar kultūros paveldo elementus. Visuomet turi būti laikomasi teisės aktų dėl pastatų atnaujinimo, statybų bei vietos bendruomenių intelektinės nuosavybės teisių.</p> <p>Patikros metu, įstaiga turi pateikti dokumentus, jį per pastaruosius 12 mėnesių buvo naudojami aplinkai d produktai. Taip pat pateikiama informacija kaip atsižvelgiama į tvarios statybos aspektus, vietos meno, architektūros ar kultūros paveldo elementus, vietos bendruomenių teisės nebuvo pažeistos.</p>
10. ŽALIOSIOS ZONOS		
10.1 (p)	Cheminės trąšos ir pesticidai neturi būti naudojami, nebent nėra jokių alternatyvų naudoti organinės ar natūralios kilmės produktus.	<p>Siekiant mažinti chemikalų naudojimą bei galimą taršos riziką, cheminės trąšos ir pesticidai negali būti naudojami žaliųjų zonų priežiūrai. Turi būti naudojami organiniai arba natūralūs ekvivalentai. Kaip alternatyvos gali būti naudojamos dujų liepsnos arba mechaniniai herbicidai.</p> <p>Cheminiai pesticidai ir trąšos gali būti naudojami tik tuomet, kai nėra organinių ar natūralių pakaitalų; jie paprastai naudojami tik vieną kartą per metus ir tik kaip „paruošti naudojimui“ produktai. Atitinkamai cheminės medžiagos turi būti laikomos tinkamai (žr. 6.7 kriterijų). Šis kriterijus taip pat galioja, jei žaliajai zonų priežiūrai samdoma tokias paslaugas teikianti įmonė.</p> <p>Patikrinimo metu įstaiga turi pateikti informaciją apie turimų žaliųjų zonų priežiūrą.</p>
10.2 (p)	Naujai įsigytos žoliapjovės turi būti elektrinės; naudoti neetiliuotą kurą; turėti katalizatorių; arba sertifikuotos ekologiniu ženklu; arba turi būti rankinės žoliapjovės.	<p>Įstaigai turint žaliųjų plotų, per pastaruosius 12 mėnesių įsigytos žoliapjovės turi būti kiek įmanoma mažiau kenksmingos aplinkai; efektyvios, nedidelio triukšmingumo ir pasižyminčiomis nedidelėmis taršos emisijomis. Žoliapjovės turi būti rankinės arba elektrinės; tuo atveju jei įsigytos benzininės žoliapjovės, turi būti naudojamas alkilatini benzinas arba bent jau bešvinis kuras arba vejapjovė turi būti su katalizatoriumi. Jei įsigyta žoliapjovė sertifikuota ekologiniu ženklu, šis kriterijus taip pat laikomas įgyvendintu. Šis kriterijus turi būti įgyvendintas, jei žaliųjų zonų priežiūrai samdoma</p>

		<p>įmonė.</p> <p>Patikrinimo metu įstaiga pateikia per pastaruosius 12 mėn. įsigytos žoliapjovės dokumentaciją.</p>
10.3 (p)	<p>Turi būti taikomos atitinkamos priemonės laistant žaliuosius plotus (gėlynus), sodus: laistoma anksti ryte arba vakare, naudojamos lašelinės sistemos, surinktas lietaus vanduo.</p>	<p>Siekiant mažinti gėlynų ir sodo laistymui sunaudojamo vandens kiekį, turi būti naudojamos atitinkamos laistymo sistemos. Pavyzdžiui, gali būti laistoma ryte ar vakare, naudojama drėgmės jutiklių sistema arba naudojamos lašelinės sistemos, siekiant kuo labiau sumažinti garavimą ir užtikrinti geriausią poveikį augalų šaknims. Taip pat laistymui gali būti naudojamas surinktas lietaus vanduo, buityje panaudotas vanduo arba išvalytas nuotekų vanduo (žr. 10.5 kriterijų). Patikros metu įstaiga pateikia informaciją apie naudojamas laistymo sistemas.</p>
10.4 (r)	<p><i>Organines medžiagas, surinktas tvarkant aplinką, rekomenduojama kompostuoti.</i></p>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką, įstaiga turi kompostuoti žaliąsias atliekas, o gautas kompostas panaudojamas tręšimui. Audito metu patikrinama kaip kompostuojamos žaliosios atliekos.</p>
10.5 (r)	<p><i>Rekomenduojama žaliųjų plotų ir gėlynų laistymui naudoti surinktą lietaus vandenį arba panaudotą buitinį vandenį.</i></p>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir išlaidas, rekomenduotina rinkti ir panaudoti gėlynų ir sodų drėkinimui lietaus vandenį, panaudotą buitinį ar išvalytą vandenį. Lietaus arba buitinis vanduo turi surenkamas saugiai, laikantis nacionalinių ir vietos teisės aktų, nesukeliant jokio neigiamo poveikio svečiams, darbuotojams, vietos bendruomenei ir aplinkai. Audito metu patikrinama ar naudojama lietaus vandens, buitinio vandens surinkimo sistema žaliųjų plotų laistymui.</p>
10.6 (r)	<p><i>Sodinant naujus augalus turėtų būti pasirenkamos vietos augalų rūšys.</i></p>	<p>Planuojant plėsti naujas žaliąsias zonas ir siekiant palaikyti biologinę įvairovę, turi būti sodinamos vietinių augalų rūšys. Planuojant svarbu atsižvelgti į kraštovaizdį bei įvertinti vietinių rūšių tinkamumą ir naudojimą. Jei lauke yra piktžolių, laukinių gyvūnų ar invazinių rūšių, planas turi apimti ir informaciją kaip apriboti jų plitimą ir, pageidautina, kontroliuoti ar išnaikinti. Audito metu įstaiga turi pateikti dokumentus, jog augalai įsigyti per pastaruosius 12 mėnesių yra vietinės rūšys, o taip pat ir informaciją ar atsižvelgta į tokius faktorius kaip vietos rūšių tinkamumas ar tikėtinas invazinių rūšių poveikis.</p>
<p>11. KORPORATYVINĖ SOCIALINĖ ATSAKOMYBĖ</p>		

11.1 (p)	<p>Įstaiga turi laikytis tarptautinių, nacionalinių vietos teisės aktų ir savo korporatyvinės socialinės atsakomybės politikos aplinkos, sveikatos, saugumo ir darbo srityse.</p>	<p>Įstaiga turi laikytis vietos ir nacionalinių teisės aktų ir taisyklių aplinkos, sveikatos, saugos ir darbo srityse. Įstaiga taip pat turi laikytis tarptautinių konvencijų ir taisyklių: „Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos“, įskaitant „JT vaiko teisių konvenciją“, „Tarptautinės darbo organizacijos deklaracijos dėl pagrindinių principų ir teisių darbe“, „Rio de Žaneiro deklaracijos dėl aplinkosaugos ir plėtros“; „Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją“; „Vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo kelionių ir turizmo srityje elgesio kodekso“. Daugelyje šalių tarptautinės konvencijos ir reglamentai iš dalies arba visiškai įtraukti į nacionalinius (vietos) teisės aktus.</p> <p>Sritims, kurių nereglamentuoja nacionaliniai ir (arba) vietos teisės aktai, įstaiga turi suformuoti korporatyvinę socialinės atsakomybės (KSA) politiką, apimančią žmogaus teises (įskaitant vaikų darbą), darbo teises ir lygybę, saugią darbo aplinką, antikorupciją, ir komercinį, seksualinį ar kitokią išnaudojimą ir priekabiavimą vaikų, moterų, mažumų ir t.t. atžvilgiu.</p> <p>Turi būti tenkinamos šios darbo reikalavimų sąlygos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Visi darbuotojai turi gauti informaciją raštu (sutartyje), nurodant įdarbinimo sąlyga, įskaitant informaciją apie darbo valandas ir darbo užmokestį; • Visiems darbuotojams turi būti mokamas ne mažesnis nei nustatytas minimalus darbo užmokestis; • Visi darbuotojai turi gauti informaciją apie įstaigos veiklos elgesio kodeksą (politiką), o taip informaciją apie rūpimų klausimų (skundų) nagrinėjimo tvarką; • Turi būti laikomasi visų reikalavimų, reglamentuojančių jaunesnių nei 18 m. asmenų darbą: tiek nacionalinių teisės aktų, tiek ir JT Vaiko teisių apsaugos ir Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų nr. 138,182; • Su visais darbuotojais elgiamasi teisingai, nediskriminuojant; • Visiems darbuotojams turi būti suteikiamos galimybės kvalifikacijai kelti. <p>Įstaiga turi užtikrinti, kad savo veikla nesukels neigiamos įtakos vietos bendruomenės pragyvenimo šaltiniams, transporto ir būsto prieinamumui. Įstaigos veikla negali kliudyti suteikti pagrindines sveikatos ir sanitarijos paslaugas. Įstaiga negali sudaryti kliūčių vietos gyventojų prieigai prie vietinių istorinių, archeologinių, kultūrinių ar dvasiniu požiūriu svarbių objektų ir vietovių.</p>
----------	---	--

		<p>Jei įstaiga įsikūrusi saugomoje teritorijoje ar netoli jos, turi būti laikomasi teisės aktų ir taisyklių reglamentuojančių veiklą saugomoje teritorijoje. Turi būti užtikrinta, jog nebus didelės neigiamos įtakos natūralioms ekosistemoms ir laukinei gamtai. Bet koks natūralių ekosistemų sutrikdymas turi būti reabilituotas ir atitinkama kompensacija turi būti skirta apsaugai. Kompensacinės priemonės apima ir triukšmo taršos, šviesos, nuotėkio, erozijos, ozono sluoksnį ardančių junginių ir oro, vandens ir dirvožemio taršos mažinimo priemones.</p> <p>Laukiniai gyvūnai negali būti laikomi nelaisvėje, išskyrus atitinkamai reguliuojamomis sąlygomis; o gyvi saugomų laukinių gyvūnų rūšių individai gali būti laikomi tik turint atitinkamas licenzijas, tiek gyvūnų laikymo sąlygoms, tiek ir priežiūrai.</p> <p>Pastatų ir infrastruktūros dizainas, statyba turi atitikti planavimo teisės aktus, saugomų teritorijų ar paveldosaugos reikalavimus. Įstaiga turi laikytis vietos plėtros taisyklių ir architektūrinių reikalavimų.</p>
11.2 (r)	<p><i>Įstaigoje turi būti sudaryta prieiga žmonėms su negalia (judėjimo, regos negalią turintys asmenys).</i></p>	<p>Siekiant informuoti apie taikomą korporatyvinę socialinę atsakomybę ir padėti žmonėms su negalia, turi būti numatyta prieiga žmonėms su negalia. Prieiga skirtos svečiams, darbuotojams ir kitiems įstaigos lankytojams. Prieigos galimybės turi apimti galimybes žmonėms su negalia (judėjimo negalia, regos negalia); taip pat asmenims turintiems specifinių sveikatos problemų.</p> <p>Šis kriterijus apima priėjimo galimybes į registratūrą, konferencijų salę, restoraną, bendrojo naudojimo tualetus, svečių kambarius ir pan.</p> <p>Kai kuriais išimtiniais atvejais, įstaigai gali būti išduoti valdžios institucijų dokumentai dėl prieigos žmonėms su spec. poreikiais nebuvimo, pvz. dėl žmonių su negalia vežimėlių įvažos į senus (istorinius) pastatus - tokiais atvejais įstaigai netaikomas šis reikalavimas.</p> <p>Apie esamas prieigos galimybes turi būti pateikiama aiški informacija svečiams, personalui ir kitiems naudotojams. Įsijungdama į Žaliojo raktą programą, įstaiga turi pateikti tikslią ir išsamią informaciją apie prieigą žmonėms su negalia.</p> <p>Audito metu patikrinamos prieigos galimybės žmonėms su negalia.</p>

11.3 (r)	<i>Įstaigoje turi būti taikomi lygybės principai įdarbinant moteris bei vietos mažumas (įskaitant ir vadovaujančias darbo pozicijas) bei vengiama vaikų darbo.</i>	<p>Skatinant supratimą apie įstaigos socialinę atsakomybę ir vienodą požiūrį į žmones ir jų teises, įstaiga turi įdarbinti darbuotojus visose pareigose, nepaisant jų amžiaus, rasės, lyties, religijos, socialinės ir ekonominės padėties ir pan. Rekomenduotina šį reikalavimą įtraukti į KSA politiką. Siekiant paremti vietos bendruomenę, svarbu, kad vietos gyventojai (ir ypač vietinės mažumos) būtų įdarbinami visose pareigose, įskaitant ir vadovaujančias pareigas. Jei reikia, darbuotojai turi būti apmokomi. Be to, labai svarbu, kad įstaiga išvengtų vaikų darbo; atitinkamai vengtų bendradarbiauti su tiekėjais (naudojančiais vaikų darbą). Įstaiga turi aktyviai kovoti prieš vaikų darbo naudojimą.</p> <p>Patikros metu pateikiama informacija kaip užtikrinamas teisingas moterų ir vietos mažumų įdarbinimas visose pareigose; vengiama vaikų darbo.</p>
11.4 (r)	<i>Įstaiga turi aktyviai remti žaliąsias veiklas ar kitas socialines iniciatyvas bendruomenės plėtrai skatinti švietimo, sveikatos, sanitarijos ir infrastruktūros srityse.</i>	<p>Skatinant supratimą apie įstaigos socialinę atsakomybę ir stiprinant darnią aplinkosauginę, ekonominę ir socialinę kultūrinę plėtrą, įstaiga turi aktyviai remti žaliąsias veiklas ar socialines bendruomenės plėtros iniciatyvas, įskaitant ir iniciatyvas švietimo, sveikatos, sanitarijos ir infrastruktūros srityse. Paramos tipai priklauso nuo įstaigos ir ją supančios teritorijos. Aktyvios paramos pavyzdžiai gali būti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • medžių sodinimas; • vietos žaliųjų zonų atkūrimas; • projektai lauke (valčių švartavimosi vietų įrengimas, gamtos takų įrengimas), kuriais gali naudotis visuomenė; • veikla su vietos mokyklomis ar bendruomenėmis, dirbančioms aplinkosaugos srityse; • veikla su vietos gyventojais, turinčiais spec. poreikių; • iniciatyvos, skatinančios socialinį teisingumą ir lygias teises; • parama tiekiant maisto, vandens, energijos paslaugas, taip pat sveikatos ir sanitarijos paslaugas vietos bendruomenėse; • parama vietos infrastruktūros vystymui ir kt. <p>Patikros metu įstaiga turi pateikti dokumentus, įrodančius aktyvią paramą žaliosioms veikloms ar socialinėms bendruomenės plėtros iniciatyvoms, įskaitant švietimo, sveikatos, sanitarijos ir infrastruktūros srityse.</p>

11.5 (r)	<i>Įstaiga turi sudaryti sąlygas vietos smulkiesiems verslininkams propaguoti ir parduoti darnius produktus, kurie yra pagaminti atsižvelgiant į vietovės gamtą, istoriją, kultūrą.</i>	<p>Siekiant skatinti supratimą apie socialinę atsakomybę ir remti socialinę - kultūrinę bei ekonominę darnią plėtrą, įstaiga turi suteikti vietos smulkiesiems verslininkams galimybes plėtoti ir parduoti darnius produktus, pagamintus atsižvelgiant į vietovės gamtą, istoriją ir kultūrą.</p> <p>Vietos bendruomenės atstovams turi būti sudarytos sąlygos lengvai parduoti produktus įstaigos svečiams. Gali būti įrengta nedidelė parduotuvė ar standas įstaigos patalpose. Taip pat įstaiga gali įsigyti ir atitinkamai pasiūlyti šią produkciją savo svečiams. Produktai turi būti vietos gamybos ir pagaminti darnos principais bei grindžiami vietovės gamta, istorija ir kultūra. Produkcijos prieinamumas priklauso ir nuo įstaigos verslo koncepcijos.</p> <p>Patikros metu įstaiga pateikia sutartis su vietos smulkiaisiais verslininkais dėl produktų (paslaugų) pardavimo; taip pat patikrinama kaip produkcija prieinama svečiams.</p>
11.6 (r)	<i>Įstaigoje negali būti parduodami, mainomi ar eksponuojami nykstančių rūšių ir gyvūnų, istoriniai ir archeologiniai artefaktai (išskyrus atvejus, kuomet leidžiama teisės aktais).</i>	<p>Siekdama didinti supratingumą apie socialinę atsakomybę ir remti aplinkos tvarumą saugant nykstančias augalų ir gyvūnų rūšis (pvz. CITES konvencijoje įrašytos rūšys), įstaiga negali prekiauti, eksponuoti ar pristatyti šias rūšis savo patalpose (teritorijoje). Siekiant apsaugoti istorinius ir archeologinius artefaktus, jie taip pat negali būti parduodami, eksponuojami įstaigoje. Įstaigoje gali būti parduodamos (eksponuojamos) nykstančių augalų ir gyvūnų rūšys, istoriniai archeologiniai artefaktai tik tais atvejais, kai leidžiama vietos, nacionaliniais ir tarptautiniais teisės aktais.</p> <p>Itin rekomenduotina pasiūlyti svečiams "saugomų rūšių suvenyrų gaires", skirtas padėti svečiams įsigyti suvenyrus. Taip pat rekomenduotina teikti svečiams informaciją apie paramą nykstančių augalų ir gyvūnų apsaugai.</p> <p>Patikros metu įstaiga pateikia informaciją, kaip užtikrinama, jog nėra parduodamos ar eksponuojamos jokios nykstančių gyvūnų ir augalų rūšys; o taip pat ir istoriniai ar archeologiniai artefaktai. Jei įstaiga parduoda šiuos produktus, pateikiama nacionalinių institucijų išduoti leidimai verstis šia veikla.</p> <p>Vizualinės apžiūros metu patikrinama ar nėra parduodamos (eksponuojamos) gyvūnų rūšys, istoriniai archeologiniai artefaktai.</p>
11.7 (r)	<i>Įstaigoje nebenaudojama produkcija turi būti renkama ir dovanojama labdaros organizacijoms.</i>	<p>Siekdama didinti svečių sąmoningumą apie savo socialinę atsakomybę ir mažinti neigiamą poveikį aplinkai, įstaiga turi rinkti ir dovanoti nebenaudojamą produkciją ir reikmenis labdaros organizacijoms. Siekiant atitikti šį kriterijų, produkcija ar daiktai labdaros organizacijoms turi būti</p>

		perduoti per paskutinius 12 mėnesių. Patikros metu įstaiga pateikia informaciją, įrodančią kad per pastaruosius 12 mėnesių labdaros organizacijoms perduota nebenaudojamų daiktų.
12. ŽALIOSIOS VEIKLOS		
12.1 (p)	Informacija apie netoliese esančius parkus, kraštovaizdį, saugomas gamtines teritorijas (ar pan.) turi būti prieinama svečiams.	<p>Siekiant stiprinti aplinkosauginį įstaigos profilį ir skatinti svečius įsitraukti į žaliąsias veiklas, įstaiga turi teikti informaciją apie netoliese esančius parkus, kraštovaizdį ir (arba) saugomas gamtines teritorijas. Informacija apima skatinimą svečiams rinktis netoliese įmanomas aktyvaus laisvalaikio ar žaliąsias veiklas, pvz. pasivaikščiojimus, bėgiojimą, važiavimą dviračiais, plaukiojimą, buriavimą, plaukimą baidarėmis, piknikus, žaidimus aikštelėse ir pan.</p> <p>Jei įmanoma, informacija turi būti pateikiama apie vietos biologinę įvairovę. Jei teikiama informacija apie kultūrinės ir (arba) istoriškai jautrias vietas, turi būti pateikiama ir informacija nustatytų lankymosi taisyklių laikymąsi, siekiant sumažinti tikėtiną neigiamą lankytojų srautų poveikį.</p> <p>Informaciją gali suteikti registratūros darbuotojai (konsjerže); informacija gali būti prieinama aplinkosauginės informacijos kampelyje; TV ekranuose viešose vietose arba svečių kambariuose; kambarių informaciniuose žurnaluose. Nors informacija yra skirta svečiams, rekomenduotina pateikti panašią informaciją ir darbuotojams.</p> <p>Audito metu patikrinama ar pateikiama informacija apie netoliese esančius parkus, kraštovaizdį ir saugomas gamtines teritorijas (įskaitant atitinkamas elgesio taisykles), kuriose gali lankytis svečiai. Atkreipiamas dėmesys ar informacija yra tiksli ir išsami.</p>
12.2 (p)	Įstaigoje turi būti pateikiama informacija apie artimiausius dviračių nuomos ar pasiskolinimo taškus.	<p>Siekdama skatinti naudotis ekologiško transporto priemonėmis, įstaiga turi pateikti informaciją apie artimiausias dviračių skolinimosi ar nuomos vietas.</p> <p>Informaciją gali suteikti registratūros darbuotojai (konsjeržas); informacija gali būti prieinama aplinkosauginės informacijos kampelyje; TV ekranuose viešose vietose arba svečių kambariuose; kambarių informaciniuose žurnaluose.</p> <p>Nors informacija yra skirta svečiams, rekomenduotina pateikti šią informaciją ir darbuotojams.</p>

		<p>Prisijungus prie Žaliojo raktų programos, įstaiga turi pateikti tikslią ir išsamią informaciją apie siūlomas dviračių nuomos ar pasiskolinimo paslaugas. Neturi būti siūloma daugiau negu įmanoma realiai įgyvendinti.</p> <p>Jei įstaigos apylinkėse neįmanoma važiuoti dviračiais dėl labai pavojingų eismo sąlygų, ekstremalių oro sąlygų ar egzistuojant kitiems ypatingiems atvejams, šis kriterijus netaikomas.</p> <p>Audito metu patikrinama ar pateikiama informaciją apie artimiausias vietas kur galima išsinuomoti ar skolintis dviračius; patikrinama ar informacija yra tiksli ir išsami, lengvai svečiams prieinama.</p>
12.3 (r)	<i>Įstaigoje svečiams turi būti suteikta galimybė pasiskolinti ar išsinuomoti dviračius.</i>	<p>Siekiant paskatinti svečius naudotis švaraus transporto priemonėmis, turi būti sudarytos sąlygos įstaigoje svečiams pasiskolinti ar išsinuomoti dviračius. Informaciją gali suteikti registratūros darbuotojai (konsjeržas); informacija gali būti skelbiama aplinkosauginės informacijos kampelyje; TV ekranuose viešose vietose arba svečių kambariuose; kambarių informaciniuose žurnaluose.</p> <p>Audito metu patikrinama ar svečiams suteikiama galimybė pasiskolinti ar išsinuomoti dviračius.</p>
12.4 (r)	<i>Įstaiga turi vykdyti veiklas, skirtas sąmoningumo didinimui, orientuotas į darnaus vystymosi principų skatinimą, gamtą ir aplinką įstaigoje ar aplink įstaigą.</i>	<p>Siekdama didinti svečių, personalo ir vietos bendruomenės ekologinį sąmoningumą, įstaiga turi vykdyti veiklas, orientuotas į darnaus vystymosi principų skatinimą, gamtą ir aplinką įstaigos patalpose ar aplink įstaigą.</p> <p>Sąmoningumą skatinančios veiklos gali būti: „Žemės valanda“, „Žemės diena“, „Pasaulinė aplinkos apsaugos diena“, „Energijos taupymo savaitė“, „Atliekų mažinimo savaitė“, gamtinės ekskursijos, medžių sodinimo akcijos, renginiai, darnaus vystymosi renginiai vietos mokykloms ar bendruomenėms, labdaros renginiai ir pan. akcijos.</p> <p>Itin rekomenduotina prisidėti prie biologinės įvairovės išsaugojimo, įskaitant paramą gamtinių saugomų teritorijų ar didelę biologinę įvairovę pasižyminčių vietovių apsaugai.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją apie per pastaruosius 12 mėnesių vykdytas sąmoningumo skatinimo veiklas, o taip pat ir apie planuojamas veiklas per artimiausius 12 mėnesių.</p>
12.5 (r)	<i>Įstaigoje turi būti pateikiama informacija svečiams apie netoliese esančius Mėlynosios vėliavos paplūdimius, prieplaukas ir laivų operatorius.</i>	<p>Jei įmanoma, įstaigos svečiai turi būti skatinami apsilankyti netoliese esančiuose Mėlynosios vėliavos paplūdimiuose, prieplaukose ar pasinaudoti Mėlynąja vėliava apdovanotų laivų operatorių paslaugomis.</p> <p>Mėlynoji vėliava yra dar viena Aplinkosauginio švietimo fondo programa. Tai savanoriškas tarptautinis ekologinis ženklas paplūdimiams, prieplaukoms ir darnaus turizmo laivybos</p>

		<p>operatoriams. Daugiau informacijos apie Mėlynąją vėliavą pateikiama www.blueflag.global. o taip pat www.melynojiveliava.lt.</p> <p>Mėlynosios vėliavos paplūdimys, prieplauka ar laivų operatorius laikomas „netoliese esančiu“, jei yra nutolęs nuo įstaigos ne daugiau kaip 20 km atstumu.</p> <p>Informaciją gali suteikti svečius priimantis; informacija gali būti prieinama aplinkosauginės informacijos kampelyje; TV ekranuose viešose vietose arba svečių kambariuose; kambarių informaciniuose žurnaluose. Nors informacija pirmiausia skirta svečiams, rekomenduotina šią informaciją pateikti ir darbuotojams. Prisijungus prie Žaliojo rakto programos, įstaiga turi pateikti tikslią ir išsamią informaciją kaip pateikiama informacija svečiams apie Mėlynosios vėliavos objektus.</p> <p>Audito metu patikrinama ar pateikiama informacija apie netoliese esančius Mėlynosios vėliavos objektus, ar ši informacija yra tiksli, išsami ir lengvai svečiams suprantama.</p>
13. ADMINISTRACIJA		
13.1 (p)	<p>Personalui skirtose patalpose turi būti įgyvendinti tie Žaliojo rakto programos kriterijai, kurie įgyvendinami ir svečiams skirtose patalpose.</p>	<p>Siekiant visapusiško aplinkosaugos ir tvarumo įstaigoje, darbuotojų patalpose turi būti įgyvendinti tie patys Žaliojo rakto kriterijai, kurie įgyvendinti ir svečiams skirtose patalpose. Šie kriterijai apima vandens, energijos taupymo reikalavimus, informacijos apie aplinkosaugines iniciatyvas darbuotojams pateikimą, sudarytas galimybes darbuotojams rūšiuoti atliekas.</p> <p>Audito metu patikrinama ar personalo patalpose įgyvendinami tie patys kriterijai kaip ir svečių patalpose.</p>
13.2 (p)	<p>Įstaigos įsigyti (išleisti, užsakyti) leidiniai, kopijavimo popierius turi būti sertifikuoti aplinkosauginiu ženklu, pagaminti iš perdirbto popieriaus arba turi būti pagaminti aplinkosauginio valdymo sistema turinčioje spaustuvėje.</p>	<p>Siekiant mažinti energijos sąnaudas ir atliekų kiekius, turi būti siekiama naudoti kuo mažiau popieriaus bei spausdintų leidinių. Įstaigos įsigyta ar užsakyta produkcija turi būti sertifikuota eko ženklu (įskaitant FSC ženklą) arba pagaminti bendrovėje, įdiegusioje aplinkosauginės vadybos sistemą arba produkcija turi būti pagaminta iš perdirbto popieriaus (min. reikalavimas).</p> <p>Ne mažiau kaip 75 proc. įstaigos įsigytų, užsuktų leidinių per pastaruosius 12 mėnesių turi atitikti šį reikalavimą.</p> <p>Audito metu patikrinama ar įstaigos įsigyti, užsakyti leidiniai, kopijavimo popierius yra</p>

		sertifikuotas eko ženklų, pagamintas aplinkosauginės vadybos sistemą turinčioje įmonėje arba produkcija pagaminta iš perdirbto popieriaus.
13.3 (p)	Kitos įmonės, veikiančios įstaigos patalpose, turi būti informuotos apie aplinkosauginę įstaigos veiklą ir Žaliojo rakto programą bei skatinamos diegti aplinkosauginės iniciatyvas savo veikloje.	<p>Dažnai įstaigų patalpose veikia trečiųjų šalių parduotuvės, įmonės: kirpyklos, kavinės, barai, restoranai, sporto salės, SPA centrai, kelionių ir turizmo agentūros, suvenyrų parduotuvės, drabužių parduotuvės, kioskai ir pan. Šios įmonės turi būti informuotos apie įstaigos ekologijos ir darnumo iniciatyvas, įskaitant ir informaciją apie Žaliojo rakto programą. Informacija gali būti teikiama tiek raštu, tiek ir bendruose susitikimuose.</p> <p>Įstaigos patalpose veikiantys subjektai turi būti skatinami savo veiklą organizuoti atsižvelgiant į Žaliojo rakto programos koncepsiją bei kriterijus. Bet koks ženklus neigiamas trečiųjų šalių veiklos poveikis natūralioms ekosistemoms ir laukinei gyvūnijai yra netoleruotinas. Bet koks natūralių ekosistemų sutrikdymas turi būti atstatytas, atitinkama kompensacija turi būti paskiriama apsaugos valdymo institucijoms.</p> <p>Vietos meno, architektūros, kultūrinio paveldo elementai trečiųjų šalių parduotuvės ar įmonėse turi būti naudojami gerbiant vietos bendruomenių intelektualines nuosavybės teises.</p> <p>Parduodant (eksponuojant) gaminius iš laukinių gyvūnų rūšių, turi būti laikomasi atitinkamų teisės aktų, kartu užtikrinant ir tinkamą gaminių utilizavimą.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie trečiųjų šalių parduotuves, įmones savo patalpose. Pateikiami dokumentai, jog veikiančios parduotuvės ir įmonės yra informuotos apie aplinkosaugos ir tvarumo iniciatyvas ir skatinamos savo veiklą vykdyti atsižvelgiant į Žaliojo rakto kriterijus ar Žaliojo rakto programos idėjas.</p>
13.4 (r)	<i>Turi būti taikomos priemonės, siekiant sumažinti popieriaus sunaudojimą biuruose, svečių kambariuose ir konferencijų salėse.</i>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką (mažinant energijos suvartojimą, išteklių naudojimą ir atliekų susidarymą) popieriaus gamyboje, įstaiga turi imtis priemonių mažinti popieriaus naudojimą biuruose, svečių kambariuose, konferencijų salėse.</p> <p>Gali būti taikomos įvairios priemonės, pvz. ribojamas popieriaus kiekis svečių kambariuose ir konferencijų salėse (pateikiama keletas mažo formato popieriaus lapų), popierius gali būti teikimas tik klientams paprašius; popierius gali būti dedamas ant centrinio stalo konferencijų salėje, naudojami planšetiniai kompiuteriai ir t.t.</p> <p>Įstaigos ofise popieriaus taupymo priemonės apima spausdinimą ant abiejų lapo pusių, panaudoto popieriaus naudojimą užrašams. Kitiems darbuotojams (pvz. registratūros) taip pat rekomenduotina</p>

		<p>taupyti popierių.</p> <p>Audito metu patikrinama kokias priemones įstaiga taiko siekiant sumažinti popieriaus naudojimą svečių kambariuose, konferencijų salėse, darbo kabinetuose.</p>
13.5 (r)	<p><i>Įstaiga turi informuoti tiekėjus apie savo aplinkosauginius įsipareigojimus ir skatinti tiekėjus laikytis Žaliojo rakto programos reikalavimų.</i></p>	<p>Produkcijos (paslaugų) tiekėjai turi būti informuoti apie įstaigos aplinkosaugos ir darnumo iniciatyvas, įskaitant informaciją apie Žaliojo rakto programą. Informacija gali būti teikiama tiek raštu, tiek ir susitikimuose.</p> <p>Tiekėjai turi būti skatinami savo veiklą organizuoti atsižvelgiant į Žaliosios programos kriterijus (programos idėją), siekiant vengti didelio neigiamo poveikio natūralioms ekosistemoms ir laukinei gyvūnijai. Tiekėjams parduodant (eksponuojant) gaminius iš laukinių gyvūnų rūšių, turi būti laikomasi atitinkamų teisės aktų užtikrinant ir tinkamą gaminių utilizavimą.</p> <p>Patikros metu įstaiga turi pateikti informaciją, jog tiekėjai buvo informuoti apie ekologines ir darnumo iniciatyvas įstaigoje bei buvo skatinami savo veiklą organizuoti atsižvelgiant į Žaliojo rakto programos reikalavimus.</p>
13.6 (r)	<p><i>Ne mažiau kaip 75 proc. įstaigos tiekėjų turi būti: gavę aplinkosaugos sertifikatus; parengę rašytinę aplinkosauginę politiką ir (arba) turi vadovautis tvaraus vystymosi principais.</i></p>	<p>Ne mažiau kaip kaip 75 proc. įstaigos tiekėjų turi būti sertifikuoti eko ženklu, įdiegę aplinkosaugos vadybos sistemą; turi rašytinę aplinkosaugos politiką ir (arba) gali įrodyti, jog savo veikloje vadovaujasi darnaus vystymosi principais.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti dokumentus, jog tiekėjai yra sertifikuoti eko ženklu, įdiegę aplinkosaugos vadybos sistemą, turi rašytinę aplinkosaugos politiką ir (arba) savo veikloje vadovaujasi darnaus vystymosi principais.</p>
13.7 (r)	<p><i>Įstaiga turi pirkti vietos arba „sąžiningos prekybos“ ženklo prekes ir paslaugas.</i></p>	<p>Įstaiga turi siekti įsigyti vietos ir „sąžiningos prekybos“ paslaugas bei prekes (produktus). Vietos (iki 100 km atstumu nuo įstaigos) produkcija ir teikiamos paslaugos skatina vietos verslą ir prisideda prie transporto sąnaudų mažinimo. „Sąžiningos prekybos“ ženklas užtikrina, kad paslaugos ir prekės yra sukuriamos sąžiningomis darbo sąlygomis.</p> <p>Ne mažiau kaip 75 proc. per pastaruosius 12 mėn. įstaigos įsigytų prekių ir paslaugų turi būti vietos gamybos ir (arba) „sąžiningos prekybos“.</p> <p>Patikros metu turi būti pateikti dokumentai, jog ne mažiau kaip 75 proc. per pastaruosius 12 mėn. įsigytų paslaugų ir prekių yra vietos gamybos ir (arba) pažymėtos „sąžiningos prekybos“ ženklu.</p>

13.8 (r)	<i>Ne mažiau kaip 75 proc. naujai įsigytų ilgalaikio naudojimo prekių turi būti sertifikuotos ekologiniu ženklu ar pagamintos aplinkosaugos srities sertifikata turinčioje įmonėje.</i>	<p>Siekiant skatinti aplinkai draugišką ir tvarią ilgalaikio vartojimo prekių gamybą, per pastaruosius 12 mėnesių įsigytos prekės turi būti sertifikuotos eko ženklu arba būti pagamintos aplinkosaugos vadybos sistemą įdiegusioje bendrovėje.</p> <p>Ilgalaikio naudojimo produktai apima: baldus, kilimus, virtuvės įrangą (šaldytuvus, šaldiklius, orkaites), įvairius kitas įstaigoje naudojamas stambiagabaričius daiktus.</p> <p>Biuro įrangai (kompiuteriams, kopijavimo aparatams, spausdintuvams) šis reikalavimas netaikomas.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia dokumentus, jog ne mažiau kaip 75 proc. ilgalaikio naudojimo prekių, įsigytų per pastaruosius 12 mėnesių, yra sertifikuotos eko ženklu arba buvo pagamintos aplinkosaugos vadybos sistemą turinčioje įmonėje.</p>
13.9 (r)	<i>Turi būti skaičiuojama kiek įsigyjama vienkartinį ir vartojamųjų prekių bei aktyviai siekiama mažinti jų vartojimą.</i>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai mažinant vartojimą, įstaiga turi registruoti įsigyjamas vienkartinio naudojimo, tiek ir kitas vartojimo prekes (produktus).</p> <p>Turint duomenis apie įvairių kategorijų prekių kiekius, galima imtis priemonių mažinant prekių vartojimą. Vartojimo mažinimas prisideda prie mažesnio išteklių (vandens ir energijos) naudojimo prekių gamybos procesuose, mažina susidarancius atliekų kiekius.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją, kokių kategorijų prekių buvo įsigyta per paskutinius 12 mėnesių; pateikiama informacija kaip buvo mažinamas prekių vartojimas.</p>
13.10 (r)	<i>Įstaigos darbuotojai turi būti skatinami naudotis aplinkai nekenksmingo transporto priemonėmis.</i>	<p>Siekiant mažinti oro taršą ir neigiamą poveikį sveikatai, įstaigos darbuotojai turi būti skatinami naudotis aplinkai draugiškomis transporto priemonėmis.</p> <p>Aplinkai nekenksmingo transporto priemonės apima: dviračius, viešąjį transportą (autobusai, traukiniai, tramvajai), elektrines transporto priemones, tiesioginio maršruto autobusus darbuotojams ir pan. Įstaigos vadovybė gali skatinti aplinkai nekenksmingų transporto priemonių naudojimą tiek raštu, tik ir žodžiu. Gali būti diegiama atitinkama infrastruktūra (saugi ir patogi dviračių stovėjimo aikštelė, elektrinių automobilių įkrovos stotelė ir t.t.), o taip pat gali būti ir finansiškai skatinama (pvz. viešojo transporto bilietai, finansuojami elektrinių automobilių parkavimo ir (arba) krovimo kaštai, nemokamas tiesioginis autobusas darbuotojams ir pan.).</p> <p>Audito metu patikrinama kaip darbuotojai skatinami naudotis aplinkai draugiškomis transporto priemonėmis.</p>